

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví

Eva Brtková

Diplomová práce

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

Praha 2022

Prague College of Psychosocial Studies

Attitudes of University Students Towards Issue of Refugees

Eva Brtková

The Diploma Thesis

Study Program: Psychology

The Diploma Thesis Work Supervisor: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

Praha 2022

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. 7. 2022

Podpis

Poděkování:

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Bc. Aleně Hricové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce. Za její ochotu a podnětné připomínky.

Dále děkuji Mgr. Markétě Linkové za pomoc při statistickém vyhodnocení dat.

Anotace:

Tato diplomová práce se zabývá postoji studentů vysokých škol vůči problematice uprchlictví. Také podává informace o úzkosti, vysvětluje základní pojmy, které se týkají migrace a uprchlictví a nastiňuje situaci v České republice vzhledem k počtu migrantů. Praktická část je založena na porovnání dat studentů humanitních a technických oborů vysokých škol. Cílem práce je zjištění postojů studentů vysokých škol a vliv míry úzkosti na problematiku uprchlictví.

Klíčová slova: postoj, úzkost, uprchlík, migrace, student vysoké školy, náboženství, situace v České republice

Abstract:

This diploma thesis deals with the attitudes of university students towards the issue of refugees. It also provides information about anxiety, explains basic concepts related to migration and refugees, and outlines the situation in the Czech Republic with regard to the number of migrants. The practical part is based on the comparison of data of students of humanities and technical fields of universities. The aim of the work is to find out the attitudes of university students and the influence of the level of anxiety on the issue of refugees.

Key words: attitude, anxiety, refugee, migration, university student, religion, situation in the Czech Republic

OBSAH:

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1 POSTOJE.....	10
1.1.1 Vysvětlení pojmu.....	10
1.1.2 Teorie a modely postojů	11
1.1.3 Funkce postojů.....	13
1.1.4 Změna postojů	14
1.1.5 Měření postojů.....	17
1.2 ÚZKOST.....	20
1.2.1 Definice pojmu	20
1.2.2 Úzkostné poruchy a jejich léčba.....	21
1.3 ÚVOD DO PROBLEMATIKY UPRCHLICTVÍ	30
1.3.1 Základní pojmy.....	30
1.3.2 Azylová zařízení	36
1.3.3 Organizace pro pomoc uprchlíkům a migrantům	37
1.4 NÁBOŽENSTVÍ JAKO JEDEN Z MOŽNÝCH PROBLÉMOVÝCH FAKTORŮ	41
1.4.1 Definice náboženství	41
1.4.2 Křesťanství a islám	42
1.5 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE	46
1.5.1 Počet cizinců na území České republiky	46
2 PRAKTICKÁ ČÁST - VÝZKUM POSTOJŮ K PROBLEMATICE UPRCHLICTVÍ ..	51
2.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy.....	51
2.2 Realizace výzkumu	52
2.3 Výběr vzorku	52
2.4 Výzkumné metody.....	54
2.4.1 Vlastní dotazník.....	54

2.4.2	Beckův inventář úzkosti (BAI).....	55
2.5	Způsob zpracování dat	56
2.6	Etika výzkumu	57
2.7	Výsledky a interpretace výzkumu.....	58
2.7.1	Hypotéza H ₁	58
2.7.2	Hypotéza H ₂	65
2.7.3	Rozdíl v postojích mezi pohlavími.....	67
2.8	Diskuze a limity	69
ZÁVĚR.....		70
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		71
PŘÍLOHY		I
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE		XI

ÚVOD

Ve své diplomové práci se zaměřuji na postoje vysokoškolských studentů k problematice uprchlictví. Obecně je téma migrace v dnešní době hojně medializováno, a přestože si to ne každý z nás uvědomuje, hodně nás ovlivňuje. Proto jsem chtěla zjistit, jak se k tomuto tématu staví studenti vysokých škol. Zároveň jsem do výzkumu přidala další aspekt a to stav aktuální úzkosti, abych si ověřila, jestli má míra úzkosti souvislost s názorem na migraci a uprchlictví.

Teoretická část, tedy první kapitola, se zabývá definicí základních pojmů, které se vztahují k danému tématu a jsou pro něj klíčové. První podkapitola se zaměřuje na pojem postoj. Vysvětluje ho a zabývá se jeho teoriemi a modely. Dále popisuje funkci postojů, jejich možnou změnu a způsoby jejich měření. Ve druhé podkapitole se zabývám úzkostí. Zmiňuji několik definic úzkosti, rozdělení úzkostných poruch, možnosti jejich léčby a metody pro měření úzkosti. Třetí podkapitola se týká problematiky migrace a uprchlictví. Vysvětluje základní pojmy, které se s touto problematikou pojí, popisuje funkci azylových zařízení a uvádí několik organizací, které se zaměřují na pomoc uprchlíkům a migrantům. Ve čtvrté podkapitole se zabývám náboženstvím jako jedním z možných problémových faktorů. Zmiňuji několik definic náboženství a uvádím základní charakteristiky dvou nejrozšířenějších, a to křesťanství a islámu. Poslední pátá podkapitola se věnuje aktuální situaci v České republice z hlediska migrace a uprchlictví. Uvádí počet cizinců na našem území, včetně lidí z Ukrajiny, kteří prchají z důsledku válečného konfliktu.

Praktickou částí se zabývá druhá kapitola mé diplomové práce. Zaměřuji se zde na zjištění postojů k problematice uprchlictví. Výzkum je založen na komparaci výsledků dat studentů humanitních a technických oborů vysokých škol ve městě Plzeň. K získání dat jsem

použila kvantitativní metodu pomocí dotazníkového šetření. Výsledný dotazník je složený z vlastního vytvořeného dotazníku a Beckova inventáře úzkosti a byl administrován v tištěné i elektronické verzi. Vyhodnocení sesbíraných dat proběhlo pomocí několika statistických testů, konkrétně Shapiro-Wilkova testu normality, Leveneova testu shodnosti rozptylů, Mann-Whitneyova U test a Spearmanova korelačního koeficientu. Kromě ověření platnosti mnou uvedených hypotéz bylo možné z dat zjistit i rozdíl v postojích mezi muži a ženami.

V diskuzi a limitech shrnuji veškeré výsledky a zjištění, které jsem získala vyhodnocením dat v praktické části. Uvádím také možné limity mé práce a to především fakt, že odpovědi byly získávány v době probíhající války na Ukrajině. Dále zmiňuji, že jako respondenti byli vybíráni pouze studenti vysokých škol z Plzně a také jsem si vědoma nepřesného označení humanitních oborů, do kterých zahrnuji i obory, které mají vlastní specifické označení.

Cílem mé diplomové práce je zjistit postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví a zároveň prozkoumat, jestli má míra úzkosti vliv na tyto postoje.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 POSTOJE

1.1.1 Vysvětlení pojmu

Existují různé definice pro termín postoj. Obecně se dá říci, že postoje nejsou neutrální, vyjadřují naši sympatii nebo antipatii k osobám, věcem, událostem a dalším aspektům života. Mají proto hodnotící funkci.

Mnozí autoři se pokoušeli vysvětlit postoje. Jedna z definic například říká, že postoje jsou naučené pozitivní, nebo negativní reakce na určité věci, osoby nebo situace. Další definice je obdobná, ale navíc zdůrazňuje, že postoje jsou relativně stabilní a platí i pro vykonávané činnosti (Hayesová, 2021). Bohner a Dickelová (2011) uvádějí, že postoj je hodnocením předmětu myšlení. Pod tímto předmětem si můžeme představit prakticky cokoli, od všedních věcí až po ty abstraktní, včetně lidí, skupin a nápadů (Bohner & Dickelová, 2011). Víme, že některé postoje máme vrozené, ale velkou část z nich získáme až v průběhu života buď vlastní zkušeností, nebo nepřímo díky sociálnímu učení (Výrost, 2008).

S postojem se pojí další pojem a to předsudek. Předsudek můžeme označit za zvláštní typ postoje, který má následující znaky: „jde o postoj k sociální kategorii, je pokládán za příčinu diskriminace, má negativní valenci, tj. je negativním postojem k sociální kategorii“ (Hnilica, 2010, s. 100). Allport (2004) definuje etnický předsudek následovně: „Etnický předsudek je antipatie, která vychází z chybné a strnulé generalizace. Tuto antipatii lze pocítovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti skupině jako celku, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny“ (s. 41).

Výše uvedené definice chápou předsudek jednoznačně negativně, ale Hayesová (2021) tvrdí, že i předsudky lze rozlišovat na pozitivní a negativní. Jako příklad uvádí to, že lidi pocházející ze stejné oblasti jako my, můžeme považovat třeba za laskavé. Podle její definice je předsudek předem utvořený postoj k určitému objektu, který je stálý a nebere v potaz vlastnosti tohoto objektu. To znamená, že člověk mající předsudky neuvažuje o jiných možných vysvětlení při posuzování druhých lidí či objektů (Hayesová, 2021).

1.1.2 Teorie a modely postojů

Existuje mnoho teorií, které se zabývají vývojem postojů. Například Fishbein a Ajzen věří, že postoje jsou získané během života prostřednictvím učení v běžných sociálních situacích. Rodina, ve které žijeme, přátelé a další osoby, se kterými přicházíme do styku, ovlivňují naše postoje. Tajfel se zmiňuje o důležitosti sociálních skupin, se kterými je člověk v kontaktu. Právě sociální skupiny a jejich názory a hodnoty se často stávají základem pro naše vlastní postoje (Hayesová, 2021).

Na druhou stranu, někteří z psychologů, jako například Eysenck a Wilson jsou přesvědčeni o tom, že většinu postojů máme již od narození. Toto tvrzení zdůvodňují tím, že například neuroticismus nebo stabilita jsou vrozené a tyto osobnostní rysy jsou základem pro utváření postojů (Hayesová, 2021).

Bemová zastává názor, že to, jak se chováme, vystihuje naše postoje. Vlastní postoje si tedy utváříme na základě sledování našeho jednání a chování. Jedná se o podobný proces, jako když se snažíme posoudit chování u jiných osob. Toto stanovisko je známo jako teorie sebepercepce Bemové (Hayesová, 2021).

Ajzen a Fishbein vytvořili v roce 1980 teorii odůvodněného jednání. Tato teorie nám ukazuje dva důležité faktory, které dávají vznik našim úmyslům. Jedním z nich je postoj jedince a druhým je, jak daná osoba reaguje na sociální nátlak. Pokud se má člověk chovat shodně se svými postoji, musí se výše zmíněné faktory propojit (Hayesová, 2021).

V současnosti je teorie plánovaného jednání jedna z nejdůležitějších teorií postojů. Uvedená teorie je postavena na základě teorie odůvodněného jednání, která je zmíněna výše. Tato teorie se skládá ze čtyř tvrzení:

1. chování jsou bezprostředně předřazeny behaviorální intence, které umožňují předvídat chování, 2. vnímaná kontrola chování se týká rozsahu, v němž je chování subjektem kontrolovatelné, 3. behaviorální intence jsou ovlivňovány třemi činiteli - vnímanou kontrolou chování, postojem vůči chování a subjektivní normou, 4. každý z těchto tří činitelů má základ v mínění, a to v mínění o chování (postoje), v mínění o normách a v mínění o kontrole (Heller, 2014, s. 24–25).

V roce 1960 představili Rosenberg a Hovland tří dimenzionální model vnitřní struktury postojů. První složkou je složka kognitivní. Ta obsahuje myšlenky, názory a přesvědčení, které má člověk o daném objektu postoje. Druhou složkou je emocionální dimenze, která se vztahuje k emocionálním reakcím, tedy k tomu, co v člověku předmět postoje vyvolává. Třetí složkou je konativní nebo behaviorální komponenta. Ta zahrnuje konkrétní způsoby chování a jednání vůči objektu postoje. Existoval předpoklad, že z hlediska předvídání chování, bude predikce spolehlivější, pokud budou přítomny všechny tři složky vnitřní struktury postojů a pokud tyto složky budou mezi sebou vyvážené (Hayesová, 2021; Výrost, 2008).

Někteří autoři ovšem zdůrazňují pouze některé složky. Například Bagozzi, který si vnitřní strukturu postoje představuje jako dvoudimenzionální model, který je složený z kognitivní a emocionální komponenty (Výrost, 2008).

Fishbein a Ajzen si naopak myslí, že důležitá je pouze emocionální komponenta. Uvádějí, že za postoj lze označit jen afektivní složku struktury. Postoj podle nich označuje, jestli je daný předmět pro člověka emocionálně přitažlivý nebo nikoli. Zavádějí pojmy přesvědčení, záměr a aktuální chování, které jsou mezi sebou provázány. Přesvědčení přiřazuje předmětu konkrétní charakteristiku, a z těchto charakteristik si člověk utváří postoj.

Autoři dále rozlišují „pronikavá“ přesvědčení a „modální“ přesvědčení. Pronikavá přesvědčení se člověku vybaví jako první při popisu daného předmětu. Modální přesvědčení jsou přesvědčení, která se vyskytují v určitém sociálním společenství. Fishbein a Ajzen popisují, jaké vztahy existují mezi pojmy postoj a přesvědčení a jsou přesvědčení o tom, že jejich koncept přináší vysvětlení otázky, proč lidé, kteří mají stejná přesvědčení, se mohou lišit ve svých postojích a naopak (Výrost, 2008).

1.1.3 Funkce postojů

Postoje vykonávají mnoho odlišných psychologických funkcí. Funkce konkrétního postoje nám ukazuje, na kolik je postoj konzistentní a také, jak snadno jej můžeme změnit (Herek, 1986; Katz, 1960; Smith, Bruner & White, 1956, cituji podle Atkinson et al., 2003, s. 617).

Katz nejdříve určil dvě základní funkce: poznávací a instrumentální. Postoje s poznávací funkcí slouží k uspořádání naší zkušenosti, pomáhají nám ve vytváření si názoru na svět kolem nás. Můžeme je nazvat schémata, která nám napomáhají k utřídění a zpracování informací. Takoveto postoje je ale třeba brát s rezervou, protože někdy mohou až příliš zjednodušit realitu, a tím způsobit zkreslení vnímání určitých situací (Atkinson et al., 2003; Výrost, 2008).

Instrumentální funkci plní postoje, které slouží ke zvyšování zisků a minimalizaci rizik. Zjednodušeně můžeme říct, že tyto postoje nám pomáhají dosáhnout nějaké odměny a zároveň se vyvarovat trestu. Plní tedy praktickou funkci (Atkinson et al., 2003; Výrost, 2008).

Postupně byly popsány ještě další tři funkce: ego-obranná, hodnotová a sociálně-adjustační. Ego-obrannou funkci mají ty postoje, které nás ochraňují před úzkostí. Díky nim můžeme rychleji a snadněji zvládat konflikty a také těžké životní události. Obrana ega je psychoanalytický pojem Sigmunda Freuda a mezi jeho mechanismy patří například projekce.

Projekce funguje na principu, že člověk vytěsni pro něj nepřijatelné věci a zaujímá pak nepřátelský postoj vůči lidem, u kterých tyto věci vidí. Příkladem může být například vytěsňená homosexualita a poté projevy nepřátelství vůči homosexuálním jedincům (Atkinson et al., 2003; Výrost, 2008).

Další funkcí je hodnotová funkce. Postoje plní hodnotovou funkci, jestliže vyjadřují naše hodnoty a sebepojetí. Vzhledem k tomu, není lehké tyto postoje změnit. Ke změně je nezbytné, abychom byli přesvědčeni, že nový postoj bude ve větším souladu s našimi hodnotami nebo sebepojetím, než byl postoj předchozí (Atkinson et al., 2003).

Poslední funkci, kterou zde proberu, je funkce sociálně-adjustační. Postoje s touto funkcí přispívají k tomu, abychom lépe „zapadli“ do společnosti. Příkladem může být člověk, který bude mít stejné názory na politiku nebo menšiny jako jeho přátelé či rodina. V tomto případě jsou pro člověka důležitější sociální vazby, než jeho vlastní přesvědčení a postoje. I přes to, že panuje názor, který říká, že postoje se nedají změnit zákony, není to tak úplně pravda. Úpravou legislativy se totiž mění jak veřejné mínění, tak sociální normy a tím i postoje se sociálně-adjustační funkcí (Atkinson et al., 2003).

1.1.4 Změna postojů

Důležitou otázkou ve výzkumech zabývajících se postoji je možnost jejich změny. Bohner a Dickelová (2011) například uvádí, že změna postoje zahrnuje jak vyhledání již uložených hodnocení, tak zvažování nových. Můžeme tedy říci, že staré postoje zůstávají v paměti, zatímco se vytvářejí nové postoje pro ten samý objekt. Užití konkrétních postojů pak závisí na kontextu situace a také na schopnosti jedince reflektovat svůj postoj (Bohner & Dickelová, 2011).

Většinou se výzkumy shodují v tom, že hlavním nástrojem ke změně postojů je přesvědčování neboli persvaze. Lidé změní svůj postoj, v případě, že je někdo nebo něco dokáže přesvědčit o tom, že nový postoj je lepší. Toho se hojně využívá v reklamě, která se snaží lidi přesvědčit, že například koupě určitého produktu je skvělý nápad (Hayesová, 2021; Výrost, 2008).

Je důležité si uvědomit, že zdrojem persvazivní informace nemusí nutně být pouze člověk. Dřívější výzkum se zaměřoval téměř výlučně na komunikátora a jeho vlastnosti, přičemž v centru zájmu stála věrohodnost a atraktivita zdroje (Výrost, 2008).

Věrohodnost se dá chápat jako objektivnost zdroje, to znamená, že příjemce informace očekává, že zdroj mu ji sdělí bez subjektivního zkreslení. Existuje obecný předpoklad, že čím větší je důvěryhodnost zdroje, tím spíše dojde ke změně postoje u příjemce. Tento předpoklad byl potvrzen experimentem v roce 1953. Kelman a Hovland přehráli dvěma skupinám respondentů závěrečné řeči obhajoby. První skupině bylo řečeno, že obhajobu pronáší soudce, tedy důvěryhodný zdroj. Druhá skupina si vyslechla obhajobu od potencionálního dealera drog, tedy méně důvěryhodného zdroje. Jak se očekávalo, důvěryhodnější zdroj dokázal lidi přesvědčit více, než méně důvěryhodný. Po zopakování experimentu ovšem zjistili, že na změnu postoje má velký vliv čas. Důvěryhodnost zdroje informace má tedy vliv na změnu postoje jen do té doby, dokud si ji pamatujeme. Pokud informaci zapomeneme, i méně důvěryhodný zdroj bude mít na změnu postoje stejný efekt. O takovéto informaci můžeme říct, že má tzv. časový efekt (Hayesová, 2021; Výrost, 2008).

Atraktivita v tomto případě znamená, že čím je zdroj informace přitažlivější, tím větší je šance, že nás dokáže přesvědčit. Tohoto principu využívá převážná část reklam. Ovšem s reklamou přicházíme do styku většinou nedobrovolně. V roce 1960 byl Zimbardem proveden výzkum, kterým zjistil, že neatraktivní zdroj informace může být v některých případech účinnější, než atraktivní zdroj informace. Podmínkou je, že danou informaci posloucháme nedobrovolně. Toto lze vysvětlit působením kognitivní disonance. Pokud mluvčího, kterého posloucháme dobrovolně, nepovažujeme za sympatického, máme sklon sami sebe přesvědčit o tom, že informace, které nám sdělil, pro nás byly prospěšné (Hayesová, 2021; Výrost, 2008).

Existuje ale mnoho dalších faktorů, které ovlivňují úspěšnost persvaze. Jako příklad můžeme uvést obsah persvazivní komunikace, vlastnosti příjemce informace nebo cíl persvazivní komunikace.

U obsahu persvazivní komunikace se výzkumy zaměřily na vztah mezi emocionální a racionální složkou informace. Pokud budeme chtít změnit postoj pomocí emocionální složky v obsahu informace, vyvoláme u jedince pozitivní nebo negativní reakci na dané sdělení. U racionálních důvodů v obsahu informace se pomocí výzkumu zjistilo, že větší vliv na změnu postojů mají u lidí s vyšším vzděláním a u těch, kteří s danou problematikou mají vlastní zkušenosti (Výrost, 2008).

Dalším faktorem jsou vlastnosti příjemce informace. Pokud bude jedinci prezentována informace, která je podobná jeho vlastnímu názoru, zaměří se na věci, které jsou mezi těmito názory podobné. Sherif a Hovland nazývají tento proces asimilací. Naopak, když budeme chtít přesvědčit člověka o věci, která se výrazně rozchází s jeho názorem, zaměří se na všechny rozdílnosti a velmi pravděpodobně naši myšlenku zavrhne. Přijmutí nebo odmítnutí informace záleží také na tom, jak moc má dotyčný člověk vyhraněné názory. Obecně mají lidé s velmi vyhraněnými názory menší schopnost akceptace než ti s méně vyhraněnými. Dále se předpokládá, že na změnu postoje bude mít vliv i osobnost. Mluví se hlavně o inteligenci, úzkosti a sebeúctě. Například inteligence má vliv na to, jak přesně daný názor pochopíme, a tím může ovlivnit změnu postoje (Hayesová, 2021). Další výzkumy se zaměřily na věk a pohlaví. V souvislosti s věkem se předpokládalo, že čím jsou lidé starší, tím hůře budou jejich postoje měnitelné. U vlivu pohlaví se dospělo k názoru, že ženy přijímají persvazivní informace snadněji než muži (Výrost, 2008).

Posledním faktorem, který uvedu, je cíl persvazivní komunikace, neboli do jaké míry bylo přesvědčování úspěšné. V této souvislosti se výzkumy zaměřily na dvě hlavní otázky. Jak stabilní byly změny postoje v čase a jak pevné byly změny postoje vzhledem k protiargumentům. McGuire zjistil, že už po jednom týdnu se účinek změny postoje ztrácí v 40 % případů, po šesti týdnech až v 60 % případů. Hlavními činiteli, kteří mají vliv na stabilitu změny postoje v čase, jsou charakteristiky zdroje, příjemce a persvazivní informace. O těchto činitelích jsme se bavili výše. Stabilitou nově získaného postoje vzhledem k protiargumentům se zabýval opět McGuire. Předpokládal, že existuje jakýsi mechanismus, který funguje na podobném principu jako očkování. Pokud jedince dopředu připravíme na to, že se mohou vyskytnout věci, které se budou snažit změnit jejich postoj, pak budou vůči těmto věcem odolnější a změna postoje nebude tak snadná (Výrost, 2008).

1.1.5 Měření postojů

Identifikace a následné měření postojů je poměrně obtížné. Lidé v dotaznících často nevyjadřují své skutečné postoje, odpovědi bývají zkreslené. Většinou odpovídají tak, jak si myslí, že by experimentátor chtěl, aby odpovídali. Tento jev nazýváme sociální žádoucností. Dále může být problémové uspořádání otázek v dotaznících, které může ovlivňovat odpovědi respondenta. Problém tkví i v interpretaci postojů. Verbální formulace postoje nemusí být vždy jednoznačná a dostatečně srozumitelná. Posledním problémem je kvantifikace postojů. Je velmi těžké dokázat změřit přesně úroveň nebo sílu jednotlivých postojů. Se všemi těmito problémy se potýkají techniky určené k měření postojů, o kterých si ještě povíme (Hayesová, 2021).

Obecně můžeme rozlišit dva druhy postojů, explicitní a implicitní. Explicitní postoje jsou účelová hodnocení, která jsou nakloněna introspekci a jsou pod naší vědomou kontrolou. Implicitní postoje, na které se začaly výzkumy soustřeďovat na začátku 90. let minulého století, jsou automatická hodnocení, ke kterým dochází bez vědomé reflexe a která nemusí být přístupná pro introspekci nebo vědomou kontrolu (Oskamp & Schultz, 2005).

Existují tedy techniky určené pro měření jak explicitních, tak implicitních postojů. Mezi hlavní nástroje používané pro měření explicitních postojů patří likertovské škály, sémantický diferenciál a škály sociální distance. Metody jako afektivní priming a test implicitních asociací patří mezi nejčastější k měření implicitních postojů (Hnilica, 2010).

Likertova škála se uvádí jako jedna z nejspolehlivějších metod pro měření explicitních postojů. Je složena z tvrzení, která se týkají určité skupiny nebo kategorie. Škála je většinou pětibodová nebo sedmibodová a její rozsah je od „zcela nesouhlasím“ přes „nevím“ až po „zcela souhlasím“. Respondent pak na škále vyznačuje míru svého souhlasu nebo nesouhlasu s uvedeným výrokiem. Výhodou Likertovy škály je to, že dokáže zjistit i sílu postoje a nejen jeho obsah. Nejvíce se používá k určení interindividuálních rozdílů v postojích (Hayesová, 2021; Hnilica, 2010).

Sémantický diferenciál je technika, která zjišťuje jemné rozdíly v postojích. Jedná se o standardní metodu pro měření postojů k určité kategorii. Základem je sedmibodová škála, na jejímž konci jsou umístěny extrémní hodnotící znaky, např. silný - slabý. Respondent má za úkol označit na škále místo, které bude v takové vzdálenosti od některého z pólů, nakolik toto umístění vystihuje jeho postoj k dané kategorii. Sémantický diferenciál tedy využívá několika různých dimenzí pro zjištění postojů respondenta. Tím se liší od Likertovy škály, která nám říká pouze to, jestli člověk s daným výrokiem souhlasí nebo nesouhlasí (Hayesová, 2021; Hnilica, 2010).

Jako poslední techniku pro měření explicitních postojů zde uvedu škálu sociální distance. Byla vytvořena v roce 1925 E. Bogardusem pro měření rasismu a dalších etnických předsudků. Respondentovi je předložen výčet sociálních skupin, u kterých musí zaškrtnout několik tvrzení, např. „souhlasil bych, kdyby se příslušník této sociální skupiny oženil s mým příbuzným“. Uvedené výroky nám pak ukážou, jak velký sociální odstup vnímají respondenti mezi sebou a jinou sociální skupinou (Hayesová, 2021; Hnilica, 2010).

Jednou z metod pro implicitní měření postojů je afektivní priming. Při této technice se participantům předkládají různé podněty, např. obrázek atraktivní ženy nebo hada. Poté se posuzuje, do jaké míry daný podnět vyvolá kladnou nebo zápornou reakci. Při afektivním primingu dochází k aktivaci části kognitivní sítě, což usnadní navození asociací, které se pojí s prezentovaným podnětem. Podněty se participantům promítají přes obrazovku počítače po dobu od několika milisekund až po několik sekund. Zjistilo se, že podněty, které byly promítány po dobu kratší než 50 milisekund, často nebyly participanty vůbec zaznamenány. Byly tedy podprahové. Kdežto u podnětů, které byly participantům prezentovány déle než 50 milisekund, došlo k jejich zaznamenání. Ovšem přišlo se na to, že existují individuální rozdíly ve vnímání těchto podnětů (Oskamp & Schultz, 2005).

Poslední metodou, kterou zde zmíním, je test implicitních asociací (IAT). IAT se stejně jako afektivní priming používá pro měření implicitních postojů. Principem je, že účastníci opakovaně mačkají levou nebo pravou klávesu na počítači, a tím třídí podněty do dvou kategorií, přičemž se měří reakční čas. Například, participant budou mít za úkol nejdříve třídít podněty do kategorií ženský - pozitivní a mužský - negativní. Poté dojde k otočení kategorií, což znamená, že účastníci budou podněty třídít do kategorií ženský - negativní a mužský - pozitivní. Naměřený rozdíl mezi reakčními časy při třídění se využívá jako ukazatel automatického hodnocení. Pokud tedy participant třídil podněty rychleji do kategorií ženský - pozitivní a mužský - negativní, znamená to, že má pozitivnější implicitní postoj k ženám než vůči mužům (Bohner & Dickel, 2011).

1.2 ÚZKOST

1.2.1 Definice pojmu

Každý autor definuje pojem úzkost trochu odlišně, nicméně se shodují v tom, že se jedná o negativní emoční stav, který je doprovázen různými psychickými a fyziologickými projevy a je nutné odlišovat úzkost od strachu. Zde uvedu několik definic úzkosti.

Úzkost je považována za základní negativní emoci spolu s hněvem, smutkem, znechucením a dalšími. Je důležité odlišit úzkost od strachu, který může na první pohled vypadat podobně, ale je zaměřen na bezprostřední nebezpečí, jako je například setkání s vrčícím pitbulteriérem. Úzkost naproti tomu odpovídá stavu nejistoty. Je také často orientovaná na budoucnost. Mnohdy doprovází obavy z možných katastrof, které dotyčný očekává. Úzkost je prožívána prostřednictvím mentálních i psychických symptomů. Stav úzkosti provázejí pocity nervozity a napětí, ale i obavy a vtíravé myšlenky. Typické je také bušení srdce, pocení a žaludeční potíže (Zeidner & Matthews, 2011).

Praško (2005) definuje úzkost jako nepříjemný emoční stav, u kterého nemůžeme přesně popsat příčinu jeho vzniku. Člověk má pocit, že se stane něco špatného, ale nedokáže určit, co konkrétního by to mohlo být. Strach je na rozdíl od úzkosti reakcí na konkrétní riziko. Úzkost i strach se mohou projevit v odlišné síle, od lehké nervozity až po stavy paniky a zděšení (Praško, 2005).

Další formulace zdůrazňuje, že definice strachu a úzkosti se velmi liší. Úzkost je stav nálady orientovaný na budoucnost, který je spojený s přípravou na možné, nadcházející negativní události. Zatímco strach je poplašná reakce na současné nebo bezprostřední nebezpečí, které může být jak skutečné, tak domnělé (Craskeová et al., 2009).

Poslední definice uvádí, že úzkost je pro lidské tělo normální stav a nezpůsobuje člověku žádné potíže, pokud je její intenzita přiměřeně silná a netrvá dlouhou dobu. Jak úzkost, tak také strach patří mezi adaptivní emoce. To znamená, že nám pomáhají zůstat naživu v situacích ohrožení. Výzkumy prokázaly, že přiměřená míra úzkosti vede člověka k podávání lepších výkonů. Úzkost je tvořena ze tří komponent, které na sebe vzájemně působí a vyvolávají jednotlivé symptomy. Jedná se o:

1. Tělesné pocity, mezi něž patří například třes, pocení, bušení srdce, obtížné dýchání...
2. Chování, neboli co podnikneme, když se dostaneme do situace, která nám způsobuje úzkost. Můžeme například zmatkovat nebo se vyhýbat těžkým úkolům.
3. Myšlenky, které nám vytanou na mysl v souvislosti se situací, které se bojíme. Například: „Co, když nezvládnou udělat zkoušku! Co, když moji rodiče náhle onemocní!“ (Praško et al., 2012)

1.2.2 Úzkostné poruchy a jejich léčba

Úzkost a poruchy související se strachem jsou charakterizovány nadměrným strachem, úzkostí a s nimi spojenými poruchami chování. Jejich symptomy jsou natolik závažné, že vedou k významnému strádání v osobních, rodinných, sociálních, vzdělávacích, pracovních nebo jiných důležitých oblastech lidského fungování. Strach a úzkost jsou úzce související jevy. Klíčovým rozlišovacím znakem mezi úzkostí a poruchami souvisejícími se strachem jsou specifická ohniska obav, tedy podnět nebo situace, které spouštějí strach nebo úzkost (World Health Organization [WHO], 2022).

Podle MKN-10 (10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí) se úzkostné poruchy dělí na: fobické úzkostné poruchy (F40), jiné anxiózní poruchy (F41) a obsedantně-nutkavou poruchu (F42). Toto základní členění obsahuje další podkategorie s konkrétními onemocněními. (10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí [MKN-10], 2022). Níže se zaměřím na některé z těchto poruch, popíši jejich symptomy a způsoby jejich léčby.

1.2.2.1 F40 Fobické úzkostné poruchy

Mezi fobické úzkostné poruchy patří: agorafobie (F40.0), sociální fobie (F40.1), specifické (izolované) fobie (F40.2), jiné fobické úzkostné poruchy (F40.8) a fobická úzkostná porucha nespecifikovaná (F40.9).

F40.0 Agorafobie

Stejně jako generalizovanou úzkostnou poruchu, tak i agorafobii, jakožto strach z otevřených prostranství, popsal už Hippokrates. Název agorafobie má původ ve starém Řecku a skládá se ze dvou slov: agora neboli tržiště a fobos neboli strach. Agorafobie se často vyskytuje společně s panickou poruchou. Lidé trpící tímto onemocněním mají strach z veřejných a přeplněných míst, z velkého počtu lidí, z jízdy veřejnými dopravními prostředky, z uzavřených prostor nebo například z použití výtahu (Praško, 2005). Agorafobie je jednou z nejvíce omezujících fobií. Člověk nemůže plně fungovat v zaměstnání, nedokáže plnit svoje povinnosti a nemůže naplno žít svůj život. Obecně se tyto lidé vyhýbají všem místům, kde si nejsou jistí, že by jim byla poskytnuta pomoc v případě panické ataky, odkud v případě ohrožení nebudou moci snadno utéct a také místům, kde by se mohli cítit trapně a poníženi. Většinou je lidem, kteří trpí agorafobií nejlépe doma a pokaždé, když se z nějakého důvodu musejí od domova vzdálit, zažívají úzkost (Praško et al., 2012).

Léčba agorafobie se zaměřuje na eliminaci vyhýbavého chování a na snížení úzkostných pocitů v obávaných situacích. Pokud je léčba vhodně nastavena, dochází k výraznému zlepšení stavu pacientů. Velmi účinnou se ukázala kognitivně-behaviorální terapie, ale může být použita i rodinná a skupinová terapie, případně dynamická, pokud je přítomna i porucha osobnosti (Praško, 2005). Pokud se jedná o léky, nejvíce se užívají antidepresiva. Dále je možné použít SSRI a na začátek léčby se mohou podat i benzodiazepiny. Ty jsou ovšem vhodné pouze pro krátkodobé užívání, jelikož na ně snadno vzniká závislost (Praško et al., 2012).

F40.2 Specifická fobie

Specifická fobie je charakterizována výrazným a nadměrným strachem nebo úzkostí. Tyto pocity se objevují při vystavení nebo očekávání vystavení jednomu nebo více konkrétním předmětům nebo situacím. Lidé se pak snaží těmto situacím všemožně vyhnout. Může se jednat například o blízkost určitých zvířat, létání, výšky, uzavřené prostory, pohled na krev nebo zranění (WHO, 2022). V současnosti patří mezi předměty fobií i onemocnění, jako je třeba strach z nemoci z ozáření, z různých pohlavních chorob nebo z AIDS. Strach a úzkost, které člověk trpící specifickou fobií zažívá, jsou tak silné, že vedou k nadměrnému stresu a znemožňují dotyčným fungovat v běžném životě (Praško, 2005).

Léčba specifické fobie se stejně jako léčba agorafobie zaměřuje na redukci vyhýbavého chování. Také se snaží předejít relapsu a opětovnému navrácení nemoci. Farmakoterapie se u léčby specifické fobie příliš neosvědčila, i když beta-blokátory mohou pomoci zmírnit určité příznaky. Jako nejúčinnější se v současnosti jeví metody systematické desenzibilizace a expozice in vivo (Praško, 2005).

1.2.2.2 F41 jiné anxiózní poruchy

Do této kategorie úzkostných poruch se řadí: panická porucha (F41.0), generalizovaná úzkostná porucha (F41.1), Smíšená úzkostně depresivní porucha (F41.2), Jiné smíšené úzkostné poruchy (41.3), Jiné specifikované úzkostné poruchy (F41.8) a úzkostná porucha nespecifikovaná (F41.9).

F41.0 Panická porucha

Jedná se o běžnou duševní poruchu, která v určité fázi života postihuje až 5 % populace (Roy-Byrne et al., 2006). Panická porucha je stejně jako generalizovaná úzkostná porucha dvakrát častější u žen než u mužů. Zdá se, že onemocnění má dva vrcholy co se týče

věku pacientů. Jeden z vrcholů je v pozdní adolescenci a druhý vrchol je kolem 30ti let (Katon, 2006). Vyznačuje se opakujícími se záchvaty úzkosti a může být velmi omezující zvláště, pokud je komplikována agorafobií (Hoppeová et al., 2012). Mezi nejčastější tělesné příznaky, které se objevují při záchvatu, patří: pocit dušení, bušení srdce, pocit na omdlení, bolest hrudníku, derealizace a depersonalizace. Může se objevit strach ze ztráty sebekontroly, ze smrti, ze ztráty vědomí nebo z recidivy záchvatů. Ale tyto obavy by měly být odlišeny od obav, které jsou charakteristické pro generalizovanou úzkostnou poruchu (Katon, 2006; Praško, 2005). U panické poruchy se běžně vyskytují určitá onemocnění, například astma. A bylo zjištěno, že nezdravý životní styl, jako třeba kouření, může zvýšit riziko vzniku poruchy (Roy-Byrne et al., 2006).

Léčba panické poruchy se zaměřuje na odstranění panických záchvatů, vyhýbavého chování a dalších přidružených onemocnění. Z hlediska dlouhodobé léčby je cílem předejít relapsu a navrácení nemoci. U lidí trpících panickou poruchou bez přítomnosti agorafobie se medikace ukázala být účinnější než terapie (Praško, 2005). První volbou jsou selektivní inhibitory zpětného vychytávání serotoninu (SSRI). Pokud se objeví nežádoucí účinky, jako je nervozita, může být užitečná doplňková krátkodobá léčba benzodiazepiny nebo lze použít i tricyklická antidepresiva (Katon, 2006). Pro eliminaci vyhýbavého chování se však jeví jako efektivnější behaviorální léčba nebo kognitivně-behaviorální terapie (Praško, 2005).

F41.1 Generalizovaná úzkostná porucha

Generalizovaná úzkostná porucha je jednou z nejstarších psychiatrických poruch. Lidé se s ní setkávali již od starověku a zaznamenal ji i Hippokrates. Jedná se vcelku o běžnou poruchu, která je charakterizována nadměrnou úzkostí a obavami, pocitem napětí, problémy se soustředěním, podrážděností, svalovým napětím, pocením, bušením srdce a poruchami spánku (Tyrer & Baldwin, 2006; Showraki et al., 2020). Existuje několik oblastí, ve kterých jsou obavy osob s touto nemocí nejsilnější. Jedná se o:

1. Zdraví. Lidé se nejčastěji bojí o své vlastní zdraví a pak také o zdraví svých přátel a rodiny. Často jsou úzkostní, pokud uslyší, že někdo onemocněl, protože začnou mít představy o tom, že toto onemocnění mohou dostat také.

2. Rodina a přátelé. Jedná se o obavy, které se pojí s bezpečností rodiny a přátel. Jestli je daný člověk dobrý kamarád či rodič.
3. Škola a práce. Lidé se obávají, jestli stihnou splnit vše, co si naplánovali, a zda jejich práce bude dostatečně kvalitní.
4. Peníze. Tato oblast je dalším možným zdrojem obav. Člověk se bojí, jestli bude mít dostatek finančních prostředků k zaplacení svých účtů, i přestože má v současnosti peněz dost.
5. Každodenní úkoly. Lidé mohou mít obavy ze všedních povinností, pokud jsou přesvědčeni, že se každou chvíli může stát něco nepředvídatelného a zlého, co naruší vykonávání těchto věcí (Praško et al., 2012).

Generalizovaná úzkostná porucha se vyskytuje dvakrát častěji u žen než u mužů a většina lidí má kromě této nemoci i jiné náladové a úzkostné poruchy (Gale & Davidson, 2007).

Toto onemocnění má recidivující průběh a intervence zřídka vede k úplnému vymizení symptomů. Účinná léčba zahrnuje specifické psychoterapie, především kognitivně-behaviorální terapii, užívání psychofarmak, jako jsou anxiolytika a antidepresiva, nebo spojení obou těchto metod (Praško, 2005; Tyrer & Baldwin, 2006). Léčení generalizované úzkostné poruchy pomocí benzodiazepinů není příliš vhodné, protože může vést ke vzniku somatické závislosti (Praško, 2005).

1.2.2.3 F42 Obsedantně-nutková porucha

Obsedantně-nutková porucha, nebo také obsedantně-kompulzivní porucha je onemocnění, které je charakteristické přítomností vtíravých myšlenek a nutkavým jednáním, které se opakují. Nepříjemnými vtíravými myšlenkami jsou většinou obsese neboli obavy. Člověk s touto poruchou se například bojí, že on sám nebo někdo z jeho okolí onemocní závažnou chorobou nebo se obává, že se stane něco hrozného, pokud nebude vše dostatečně a

opakovaně kontrolovat. Tyto myšlenky jsou pro člověka často velmi nepříjemné a snaží se proti nim bojovat, ovšem většinou neúspěšně. Úzkosti, která doprovází vtíravé myšlenky, se lidé snaží vyhnout kompulzivním neboli nutkavým chováním. Toto nutkavé jednání má podobu opakovaných, stereotypních činností, které mají zabránit výše zmíněným obavám. Kompulzivní chování dokáže zmírnit úzkost jen na krátkou dobu. Poté se opět dostaví další nepříjemné myšlenky (MKN-10, 2022; Praško & Prašková, 2008).

Léčba obsedantně-kompulzivní poruchy zahrnuje podávání SSRI a různých antidepresiv. Z terapie se nejvíce osvědčila kognitivně-behaviorální terapie, jejímž cílem je přeměnit význam a důležitost obsesí. Účinek kognitivně-behaviorální terapie, na rozdíl od farmakoterapie, je dlouhodobý a snižuje se tak riziko relapsu. Pro pacienty, kterým nevyhovuje koncept kognitivně-behaviorální terapie, může být vhodnější volbou Terapie přijetí a závazku (Acceptance and commitment therapy - ACT). V této terapii se lidé učí navýšit svoji duševní flexibilitu a zaměřit se na prospěšné činnosti, které dokáží snížit intenzitu negativních emocí (Stopková, 2017).

1.2.3 Měření úzkosti

Existuje několik metod pro měření míry úzkosti. Zde podrobněji představím tři z nich, které se v současnosti běžně používají.

1.2.2.4 Spielbergův dotazník na měření úzkosti a úzkostnosti (STAI)

STAI (v originále The State-Trait Anxiety Inventory) se řadí mezi nejvíce používané techniky pro měření úzkosti a úzkostnosti jak v klinické, tak i ve výzkumné oblasti. (Knight et al., 1983). Dotazník byl vytvořen Charlesem D. Spielbergem a jeho spolupracovníky a obsahuje dvě škály, které měří aktuální stav tj. úzkost a rys neboli úzkostnost (Spielberg et al., 1971).

Škála úzkosti měří přechodný emoční stav na vnímané nebezpečné podněty a může v průběhu času kolísat a měnit svoji intenzitu. Obsahuje 20 položek, ve kterých je osoba požádána, aby odpovídala podle toho, jak se právě cítí, například „Cítím se klidný“, „Jsem napjatý“ nebo „Mám obavy“ (Hedberg, 1972). Mezi základní vlastnosti hodnocené touto stupnicí patří tedy intenzita pocitů napětí, nervozity a obav. Bylo zjištěno, že skóre na škále úzkosti se zvyšuje ve stresových situacích, jako je třeba sledování hororových filmů, přednášení projevu nebo nebezpečí úrazu elektrickým proudem. Vyšší skóre bylo naměřeno také u lidí, kteří prováděli obtížný úkol, naopak u jednoduchých úloh skóre pokleslo (Spielberg et al., 1971).

Druhá škála slouží k měření úzkostnosti, což je relativně stabilní dispozice k úzkostné reakci na ohrožující situace (Hedberg, 1972). Stejně jako první škála, i tato je složena z 20 položek a respondenti jsou požádáni, aby odpovídali podle toho, jak se obecně cítí, například „Jsem vyrovnaný člověk“, „Chybí mi sebevědomí“ nebo „Rychle se unavím“. Odpovědi jsou zaznamenávány na čtyřbodové stupnici, která obsahuje tvrzení od „téměř nikdy“ až po „téměř vždy“ (Bados et al., 2010; Hedberg, 1972). Tato stupnice měří specifické symptomy úzkosti a obecný sklon k obavám, zejména pak v sociálních situacích, které představují hrozbu pro narušení sebeúcty. Na rozdíl od škály úzkosti, zde je skóre poměrně stabilní v čase a odolné proti nárazovým stresovým situacím, které jsme si uvedly výše (Spielberg et al., 1971).

Inventář není časově omezen, ale průměrně bývá dokončen do 15 minut. Bodování je zjednodušeno přiloženou šablonou a hrubé skóre obou škál se pomocí tabulek převádí na vážené. (Hedberg, 1972).

1.2.2.5 Beckův inventář úzkosti (BAI)

BAI (v originále Beck Anxiety Inventory) je sebesuzovací dotazník vytvořený Aaronem T. Beckem a jeho kolegy v roce 1988 (Kamarádová et al., 2016). Jedná se o nástroj pro měření klinické úzkosti, který byl vyvinut k tomu, aby spolehlivě rozlišil úzkost od deprese, což doposud používané sebesuzovací techniky, jako například Spielbergův dotazník na měření úzkosti a úzkostnosti, neuměly (Beck et al., 1988).

Dotazník je složen z 21 položek a pacienti jsou požádáni, aby zhodnotili, jak silně je daný příznak obtěžoval během posledních 7 dní. Mezi uvedené příznaky patří například pocit horka, závrať nebo pocit na omdlení, trávicí potíže nebo bolesti břicha, zarudnutí v obličeji a pocení. Odpovědi se zaznamenávají do čtyřbodové škály od hodnoty 0, která znamená, že příznak pacienty vůbec neobtěžoval, až po hodnotu 3, která značí, že daný příznak se u nich vyskytoval často a bylo obtížné jej vydržet. Celkové skóre se získá součtem hodnot u všech 21 položek. Nejnižší možné skóre je 0 bodů a nejvyšší činí 63 bodů (Kamarádová et al., 2016; Steer et al., 1995).

Vzhledem k tomu, že BAI hodnotí symptomy úzkosti za poslední týden, je vhodný pro zjištění aktuální míry úzkosti. V tom se liší od STAI, jehož druhá škála se zaměřuje na úzkost jako na relativně stabilní osobnostní charakteristiku (Creamer et al., 1995). BAI se také používá k vyhodnocení úspěšnosti terapie u lidí, kteří mají diagnostikované úzkostné poruchy (Kamarádová et al., 2016).

1.2.2.6 Hamiltonova škála úzkosti (HAM-A)

HAM-A, někdy také označovaná jako HARS (v originále Hamilton Anxiety Rating Scale) patří mezi jednu z prvních hodnotících škál pro měření závažnosti pocíťovaných příznaků úzkosti. Byla vytvořena Maxem Hamiltonem v roce 1959 a hojně se používá i v dnešní době (Thompson, 2015). Semistrukturovaná hodnotící škála byla určena pro pacienty, u kterých byly diagnostikovány neurotické úzkostné stavy, nikoli pro hodnocení úzkosti u pacientů, kteří trpěli jinými poruchami (Hamilton, 1959).

Původní verze obsahovala 13 základních symptomů, které byly ještě dále rozvedeny. Jednalo se o: úzkostnou náladu, napětí, strachy, nespavost, kognitivní změny (intelektuální), depresivní náladu, obecné somatické symptomy, kardiovaskulární symptomy, respirační symptomy, gastrointestinální symptomy, genitourinární symptomy, autonomní příznaky a chování během rozhovoru (Hamilton, 1959). Rozdělením obecných somatických symptomů na svalové a senzorické, došlo k navýšení položek ve škále na celkových 14, které se používají až dodnes (Thompson, 2015).

K vyhodnocení závažnosti příznaků úzkosti slouží pětibodová škála s hodnotami od 0 do 4. 0 znamená, že daný příznak není přítomen, 1 značí, že symptom je pouze mírný, 2 udává, že příznak je středně silný, 3 označuje, že příznak je u pacienta závažný a hodnota 4 znamená, že symptom je velmi závažný, až invalidizující (Hamilton, 1959). Maximální možné skóre je 56, přičemž výsledek nad 17 bodů indikuje mírnou úzkost, skóre mezi 25 a 30 body poukazuje na středně těžkou úzkost a nad 30 bodů se již jedná o silnou až velmi silnou úzkost (Thompson, 2015).

Protože způsob, jakým jednotliví odborníci hodnotí závažnost symptomů, může snížit celkovou spolehlivost škály, byl vytvořen průvodce strukturovaným rozhovorem (Hamilton Anxiety Rating Scale Interview Guide – HARS-IG). Jeho účelem byla standardizace otázek a tím minimalizace vlivu examinátora na výsledek. Bylo dokonce prokázáno, že HARS-IG je spolehlivější hodnotící nástroj, než originální semistrukturovaná škála (Bruss et al., 1994).

1.3 ÚVOD DO PROBLEMATIKY UPRCHLICTVÍ

V této podkapitole definuji základní pojmy, které se vztahují k migraci a uprchlictví a jejichž pochopení je důležité pro celou tuto problematiku. Dále se zaměřím na azylová zařízení a na organizace, které se věnují migrantů a uprchlíkům.

1.3.1 Základní pojmy

Cizinec

Podle zákona o pobytu cizinců zní definice pojmu takto: „cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie“ (§ 1 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb.). Čižinský a Hradečná (2012) říkají, že cizincem je každý, kdo žije na území České republiky a není držitelem českého státního občanství. Toto se týká i osob, které mají více občanství (kromě českého), které státní občanství dříve měli, ale přišli o něj a osob, které nemají žádnou státní příslušnost, např. bezdomovci (Čižinský & Hradečná, 2012).

Migrant

Pojem migrant, na rozdíl od pojmu cizinec, není zakotven v českém zákoně. Jako migranta můžeme označit osobu, která se přemísťuje z místa na místo, a to buď záměrně, nebo spontánně. Celosvětově tak mluvíme o člověku, který trvale žije v zemi, ve které se nenarodil. Často je s ní spjat prostřednictvím zaměstnání nebo rodiny (Janků, 2006). Z hlediska časového období se za migranta považuje jedinec, který danou zemi obývá více než jeden rok (Matoušek, 2008). Za migranty nepovažujeme turisty nebo osoby na služební cestě (Amnesty International, n.d.).

Ekonomický migrant

Ekonomický migrant je osoba, která se dobrovolně rozhodla odejít ze své země do jiné, aby si zlepšila svoji ekonomickou situaci. Dalším důvodem odchodu může být ale i zlepšení vzdělání nebo rodinná situace (Bejček, 2016).

Nelegální migrant

Tímto pojmem můžeme označit člověka, který pobývá v cizí zemi bez patřičných právních dokumentů (Rabušic & Burjanek, 2003). Také je to člověk, který vstoupil na území daného státu bez příslušného oprávnění, ačkoli jeho důvody mohly být různé (Ministerstvo vnitra České republiky [MVČR], n.d.).

Migrace

Termín migrace znamená přemísťování osob, nebo i celých skupin v prostoru (MVČR, n.d.). Clark (1986/2020) uvádí, že lidská migrace znamená určitou formu trvalého nebo dočasného přemístění jednotlivce nebo celých domácností a je nutné ji odlišit od cestovního ruchu a dojíždění. Dále říká, že důležitými prvky migrace jsou vzdálenost přesunu a míra prostorové separace (Clark, 1986/2020). Demografové označují plodnost, úmrtnost a migraci jako tři hlavní složky svého oboru, které jsou důležitou součástí v procesu populačního vývoje. Tyto složky mají velký vliv na společenské a kulturní změny v populaci (Clark, 1986/2020; MVČR, n.d.).

Migraci můžeme rozdělit na krátkodobou, dlouhodobou, trvalou a opakovanou. Trvalá migrace znamená, že lidé v cizí zemi zůstávají nastálo. Často se stává, že rodiny vysílají své členy do ciziny a následně dochází ke sloučení těchto rodin. Pokud se lidé po dokončení školy, změně náboženských či politických postojů vrátí zpět do své země, pak mluvíme o migraci dočasné (MVČR, n.d.).

Uherek (2004) uvádí dělení na dobrovolnou a nedobrovolnou migraci. O dobrovolnou migraci se jedná v případě, kdy se lidé rozhodnou opustit svoji zemi dobrovolně, bez cizího nátlaku. Tento typ migrace můžeme ještě dále rozdělit na pracovní, řetězovou, neimigrační a inovační. Důvodem pracovní migrace je vidina lepšího zaměstnání, kariérního posunu nebo vyššího platového ohodnocení. O řetězové migraci mluvíme v případě, kdy osoba, která zemi opouští, nejde sama, ale společně s ní odchází i celá rodina. Jako neimigrační neboli dočasnou migraci označujeme migraci, kdy se lidé v dané zemi nechtějí usadit natrvalo. Do země se přestěhovali například kvůli studiu nebo praxi, ale po jejich absolvování se chtějí vrátit zpět do své domoviny. Pokud se osoba přesídlila do jiné země za účelem zvýšení své životní úrovně, jedná se o inovační migraci. Nedobrovolná migrace znamená, že osoby jsou nuceny odejít ze své domoviny a to z různých důvodů. Může se jednat například o válku, vyhoštění, porušení lidských práv a svobod, politické či náboženské nepokoje nebo evakuaci kvůli přírodním katastrofám (Uherek, 2004).

Dohnalová (2012) rozlišuje ještě migraci vnitřní a vnější. Vnitřní migrace znamená, že osoby mění adresu svého trvalého bydliště pouze v rámci jednoho státu. Může jít o přestěhování se do jiné městské části, obce nebo třeba kraje. Vnější nebo také mezinárodní migrací se myslí přesun osob za hranice státu, kde mají tyto osoby trvalé bydliště (Dohnalová, 2012).

Mezinárodní migrace

Jak už jsem zmínila výše, mezinárodní migrace znamená přesun jednotlivých osob nebo skupin za hranice země, ze které pocházejí (Dohnalová, 2012). Clark (1986/2020) tvrdí, že mezinárodní migrace má dvoudílnou strukturu. Na jedné straně se skládá z pracovních proudů hledajících práci v cizích zemích a na straně druhé z rostoucího toku uprchlíků před válkou a politickým rozvratem (Clark, 1986/2020).

Můžeme identifikovat tři hlavní typy mezinárodní migrace, a to: 1) pracovní migraci; 2) nucenou migraci; a 3) důchodovou migraci. Pracovní migrace znamená přesun jak vysoce kvalifikovaných, tak i nekvalifikovaných pracovníků a také dočasné pracovní síly. Nucená migrace zahrnuje uprchlíky a žadatele o azyl, kteří překračují hranice kvůli konfliktům a politickým nejistotám, a také osoby, které ztratily své domovy v důsledku přírodních katastrof a stavebních projektů. O důchodové migraci mluvíme ve chvíli, kdy si důchodci koupí nemovitost v zahraničí a natrvalo se tam přestěhují (Wickramasingheová & Wimalaratana, 2016).

V současnosti se stále více mluví i o environmentální migraci. Environmentální migranti jsou lidé, kteří se stěhují ze své rodné země kvůli měnícím se podmínkám prostředí. Důvodem migrace může být dezertifikace, neboli rozšiřování pouští, vzestup hladin moří a oceánů, nebo sucho (Wickramasingheová & Wimalaratana, 2016).

Typy mezinárodní migrace se neustále obměňují. Je to z toho důvodu, že výzkumníci identifikují nové kategorie migrace na základě vznikajících faktorů. Můžeme tedy říci, že migrace se neustále mění spolu s měnícími se socioekonomickými a geopolitickými podmínkami (Wickramasingheová & Wimalaratana, 2016).

Obecně ale stále platí, že hlavními důvody dobrovolné mezinárodní migrace jsou ekonomické důvody, mezi které patří například zajištění vyšší životní úrovně, nalezení lepší práce a vyššího platového ohodnocení (Clark, 1986/2020).

Nelegální migrace

Obecně lze říct, že nelegální migrace je překročení hranice státu bez řádného povolení. Za nelegální migranty se považují všichni, kteří obývají danou zemi v rozporu s aktuálními právními předpisy. Zahrnuje to jedince, kteří sice měli při vstupu do státu platné povolení, například vízum nebo pobytové oprávnění, ale to během jejich pobytu skočilo a také osoby, které už na začátku na dané území vkročili neoprávněně (Bejček, 2016).

Nelegální migraci lze rozdělit na ilegalitu a neregulérnost. Ilegalita znamená, že člověk nesmí být v dané zemi a nemůže ani zpětně získat povolení k pobytu. Neregulérnost nastává v okamžiku, kdy osoba sice může pobývat v zemi, ale nemá zajištěné potřebné oprávnění. V tomto případě však osoba může povolení získat, a to například žádostí o prodloužení pobytu (Čížinský, 2005).

Nelegální migrace má i souvislost s uprchlictvím. Většina lidí, kteří nakonec získají mezinárodní ochranu, přicházejí do země bez patřičného povolení. Jejich pobyt je legalizován v případě, že si podají žádost o azyl neboli mezinárodní ochranu. Ne všichni však splní podmínky pro udělení azylu. Existují sítě převaděčů, kteří organizují nelegální migraci a v tomto případě lze mluvit i o obchodu s lidmi (MVČR, n.d.).

Repatriace

Repatriace je definována jako příchod zpět do domovské země po dlouhém pobytu v zahraničí (Chiangová et al., 2018). Bejček (2016) uvádí, že repatriace znamená dobrovolně se vrátit do rodné země, a to hlavně v těch případech, kdy byla osoba v hostitelské zemi bez povolení. Existují instituce, které pomáhají migrantům dostat se zpět domů. Jedná se například o Mezinárodní organizaci pro migraci (IOM) nebo Správu uprchlických zařízení (SUZ) Ministerstva vnitra České republiky (Bejček, 2016). Repatriace je také důležitým prvkem pro obnovu státu po neblahých událostech (Cambridge Dictionary, n.d.).

Uprchlík

Pojem uprchlík můžeme definovat jako nedobrovolné nebo nucené opuštění své země z důvodu ohrožení života. Uprchlík je tedy člověk, který musí opustit svoji domovinu, aby se zachránil (Bejček, 2016).

Podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků, která byla přijata v Ženevě roku 1951 a doplněna New Yorkským Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků v roce 1967 zní definice uprchlíka takto:

Jedná se o osobu, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti. (Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků).

Uprchlíci jsou tedy chráněni mezinárodním právem, protože kvůli výše zmíněným důvodům by pro ně neposkytnutí pomoci mohlo být fatální. V tom se liší od migrantů, kteří nemají na právní ochranu nárok, jelikož pojem migrant není zákonodárné povahy (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2016).

Osoba získává status uprchlíka pouze na dobu, po kterou trvá důvodné podezření, že by mohla být pronásledována. Jestliže tyto okolnosti pominou, pak dojde ke ztrátě statusu uprchlíka a osoba může být poslána zpět do rodné země. Pokud jedinec neuposlechne výzvu a ze státu dobrovolně neodejde, může dojít až k jeho násilnému vyhoštění. Na druhou stranu, jestliže se uprchlík nechce vrátit zpět do své země z důvodu subjektivních obav, pak mu státem, ve kterém v danou chvíli přebývá, může být udělen azyl a jeho ochrana pokračuje i nadále (Šturma, 2006).

Falešný uprchlík

Jedná se o osobu, která nesplňuje definici uprchlíka podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků (Bejček, 2016). Tito lidé často přicházejí ze států, kde měli poměrně stabilní zázemí a požadují mezinárodní ochranu kvůli politickým poměrům v zemi. Jejich hlavní motivací je ale vidina zlepšení své ekonomické situace (Janků, 2006).

Azylant

Azylant je člověk, který byl nucen odejít ze své země kvůli rasovým, náboženským, národnostním nebo politickým důvodům. Pokud tento člověk splní podmínky Ženevské konvence (Úmluvy o právním postavení uprchlíků), je mu poskytnut azyl a tím i mezinárodní ochrana. Azylant je tedy „uznaný uprchlík“ a je mu uděleno povolení k pobytu po dobu, po kterou bude platné rozhodnutí o poskytnutí azylu (Rabušic & Burjanek, 2003).

Azyl

Jedná se o typ mezinárodní ochrany, kterou poskytuje stát jedinci, který prokázal, že je pronásledován nebo má strach, že bude pronásledován z důvodů politických, náboženských, rasových atd. Tyto důvody jsou uvedeny v zákoně č. 325/1999 Sb., o azylu. Tento zákon také upravuje například vstup a setrvání jedince na území České republiky, průběh procesu o poskytnutí mezinárodní ochrany, práva a povinnosti žadatelů o azyl a specifika integračního programu (Bejček, 2016; MVČR, n.d.).

1.3.2 Azylová zařízení

Jedná se o instituce, která jsou pod záštitou Ministerstva vnitra, respektive Správy uprchlických zařízení. Jejich funkcí je poskytnutí ubytování lidem, kteří žádají o přidělení mezinárodní ochrany nebo těm, kteří již tuto ochranu mají. Azylová zařízení se rozdělují podle účelu využití na přijímací, pobytová a integrační azylová střediska (MVČR, n.d.).

Osoby, které žádají o mezinárodní ochranu, jsou ubytovány v přijímacím středisku. Jsou zde až do vyřízení vstupních procesů a po tu dobu nemohou středisko samovolně opustit. Kromě ubytování je lidem v přijímacím středisku poskytnuto jídlo, hygienické potřeby, lékařská pomoc a další služby. Pokud žadatel po vyřízení všech procedur nemá možnost být ubytován v soukromí, je poté přesunut do pobytového střediska (MVČR, n.d.; Ramajzlová et al., 2002).

Pobytová střediska jsou zřízena pro ubytování osob, které absolvovaly veškeré vstupní procesy a jsou zde do doby, než dojde k vyřízení jejich žádosti o poskytnutí mezinárodní ochrany. Jsou jim zde poskytovány podobné služby jako v přijímacím středisku, ale s větším zaměřením na sociální pomoc a na činnosti vykonávané ve volném čase. Na rozdíl od předešlého zařízení se v pobytovém středisku mohou lidé volně pohybovat a opouštět ho, kdykoli chtějí (MVČR, n.d.).

Lidé, kteří získali mezinárodní ochranu a jsou ve Státním integračním programu, mohou být umístěni do integračního azylového střediska. Jedná se o zpoplatněné ubytování a maximální doba, kterou zde osoby mohou strávit, je 18 měsíců. V tomto období by se lidé měli alespoň částečně naučit ovládat český jazyk a zajistit si práci a bydlení. Osoby, kterým byla přidělena mezinárodní ochrana, mají stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (MVČR, n.d.).

1.3.3 Organizace pro pomoc uprchlíkům a migrantům

V České republice existuje mnoho organizací, které se věnují problematice migrace a uprchlictví. Tyto instituce lze rozdělit na vládní organizace, mezinárodní organizace se zastoupením v České republice, nevládní organizace a výzkumné instituce. Zde uvedu a popíši některé z nich.

1.3.3.1 Státní instituce

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ MV)

SUZ MV je provozovatelem azylových zařízení, která jsme si již představili. Od roku 2006 spravuje zařízení pro zajištění cizinců, ve kterých přebývají osoby, které jsou v České republice bez patřičného povolení. Dále provozuje také Centra na podporu integrace cizinců. Ty kromě integrace zajišťují i činnost poradních míst, která slouží k lepší informovanosti o problematice integrace a také poskytují pomoc cizincům při řešení problémů (Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra [SUZ MV], 2017).

Rada vlády pro národnostní menšiny

Funkcí Rady je kontrola dodržování všech zákonů a norem, které se vztahují k národnostním menšinám. Také zajišťuje rozdělení financí mezi aktivity, které provozují příslušníci menšin, a angažuje se při vytváření návrhů vládních opatření souvisejících s národnostními menšinami (Vláda České republiky, n.d.).

Odbor azylové a migrační politiky (OAMP)

Odbor je součástí Ministerstva vnitra a zabývá se například problematikou uprchlictví, příchodu a setrvání cizinců na našem území, mezinárodní ochrany a integrace cizinců. Odbor také řídí Správu uprchlických zařízení a podává návrhy na změnu chodu stávajících zařízení nebo vytváření zařízení nových (MVČR, n.d.).

1.3.3.2 Mezinárodní organizace se zastoupením v České republice

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)

UNHCR (v originále United Nations High Commissioner for Refugees) byl založen v roce 1950, po 2. světové válce. Cílem bylo pomoci uprchlíkům z Evropy, kteří museli opustit své domovy. Úřad je provozován Valným shromážděním OSN a Ekonomickou a sociální radou OSN. V současnosti je Vysokým komisařem António Guterres a UNHCR působí ve více než 135 zemích. Provoz pražské pobočky byl zahájen v roce 1952 (UNHCR, 2019).

Hlavním cílem je kromě okamžité pomoci uprchlíkům, jako je obstarání stravy, ubytování, zdravotní péče, také pomoc při procesu získání mezinárodní ochrany. UNHCR také pomáhá uprchlíkům s integrací, hledáním zaměstnání a pokud je to nutné, tak i s dopravou zpět do domovské země (UNHCR, 2018).

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)

IOM (v originále International Organization for Migration) je mezivládní organizace, která byla založena v roce 1951. IOM se zabývá čtyřmi hlavními oblastmi migrace. Jedná se o migraci a rozvoj, usnadnění migrace, regulaci migrace a o nucenou migraci. Také se angažuje v prosazení práv migrantů, v jejich ochraně a ve zdravotní péči, která je jim poskytována (International Organization for Migration [IOM], n.d.).

V České republice působí Mezinárodní organizace pro migraci od roku 1998 a mezi hlavní oblasti, kterými se zde zabývá, patří: asistované dobrovolné návraty a reintegrace, pracovní migrace, prevence a boj proti obchodování s lidmi a integrace cizinců (IOM, n.d.).

1.3.3.3 Nevládní organizace

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Jedná se o neziskovou organizaci, která vznikla v roce 1991 v Praze. Jejím hlavním cílem je poskytování pomoci cizincům a uprchlíkům, kteří jsou v České republice a také bojovat proti nenávisti vůči cizincům. Cizincům, kteří žádají o mezinárodní ochranu, OPU nabízí bezplatné rady ohledně právních a sociálních věcí. Organizace dále pořádá například různé projekty a činnosti pro veřejnost, jejichž podstatou je podpora začlenění cizinců a uprchlíků (Organizace pro pomoc uprchlíkům [OPU], n.d.).

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)

SOZE je nezisková organizace, která vznikla v roce 1990. Uprchlíkům a cizincům na území České republiky pomáhá v integraci do společnosti, poskytuje jim bezplatnou právní i sociální pomoc a organizuje různé edukační aktivity. Sdružení je také provozovatelem Azylového domu v Brně, který chrání a poskytuje péči ženám s dětmi, nemocným nebo jinak postiženým lidem (Sdružení občanů zabývajících se emigranty [SOZE], n.d.).

Poradna pro integraci (PPI)

Jedná se o neziskovou organizaci, která funguje již od roku 1997. Poradna poskytuje dvě služby: odborné sociální poradenství a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. První služba zajišťuje právní a sociální pomoc například v oblasti ubytování, práce, vzdělání a získání českého státního občanství. Druhá služba se zaměřuje na vytváření aktivit, které pomáhají rodinám lépe poznat české zvyky a tradice (Poradna pro integraci [PPI], 2017).

Poradna dále pomáhá dětem s doučováním některých předmětů a nabízí výuku českého jazyka jak pro děti, tak i pro dospělé (PPI, 2017).

1.3.3.4 Výzkumné instituce

Sociologický ústav akademie věd České republiky (SOÚ AV ČR)

SOÚ AV ČR realizuje například empirické výzkumy, srovnávací studie nebo průzkumy veřejného mínění. K výzkumu používá kromě kvantitativních a kvalitativních metod i znalosti z ekonomie, práva anebo demografie. Výsledky studií jsou uvedeny v odborných časopisech a dále slouží jako podklady pro státní správu nebo školy. Hlavním cílem SOÚ AV ČR je posouzení sociálního vývoje v České republice vzhledem k evropským integračním trendům (Sociologický ústav akademie věd České republiky [SOÚ AV ČR], n.d.).

Český statistický úřad (ČSÚ)

ČSÚ patří pod státní správu České republiky a funguje od roku 1969 a nabízí informační a poradenské služby, statistiky, data pro účely vědeckých prací a provozuje Ústřední statistickou knihovnu (Český statistický úřad [ČSÚ], 2022).

V rámci statistik poskytuje ČSÚ údaje o počtu cizinců na území České republiky, o počtu žadatelů o mezinárodní ochranu a udává počet udělených azylů. Dále nabízí informace o zaměstnanosti cizinců, o kriminalitě cizinců, o počtech nelegálních migrantů a také o podílu cizinců v ostatních státech Evropské unie (ČSÚ, 2022).

1.4 NÁBOŽENSTVÍ JAKO JEDEN Z MOŽNÝCH PROBLÉMOVÝCH FAKTORŮ

Uprchlíci se v hostitelské zemi potýkají s mnoha věcmi, které jim jsou cizí. Ať už jde například o jiný jazyk, odlišné zvyklosti, rozdílný životní styl nebo například jiné náboženství. Osobně se domnívám, že náboženství může být závažný faktor v následném začlenění uprchlíků v dané zemi a proto se v této v této podkapitole zaměřím především na problematiku odlišné víry a to konkrétně na křesťanství a islám. Důvodem je fakt, že většina migrantů vyznává právě tato dvě náboženství.

1.4.1 Definice náboženství

Náboženství můžeme definovat jako vztah lidí k něčemu, co oni sami považují za posvátné, božské nebo hodné zvláštní úcty. Obvykle lidem také slouží k vypořádání se s obavami a starostmi o svůj život a o jejich osud po smrti. Mezi základní charakteristiky zbožného života můžeme zařadit vykonávání určitých činností, jako jsou například modlitby, návštěvy svatostánků a ctění konkrétních pravidel (Encyclopedia Britannica, 2022).

Hora (2020) uvádí, že obecně lze náboženství označit za vztah lidí k něčemu nadpřirozenému, co je přesahuje. Člověk se pak snaží nějakým způsobem s tímto nadpřirozenem navázat kontakt (Hora, 2020). Náboženství můžeme rozdělit na dva základní typy: monoteistická a polyteistická. Monoteismus znamená, že lidé uznávají a uctívají jen jednoho boha. Polyteismus se vyznačuje vírou v existenci více božstev (Papoušek, 2017). Existuje několik přístupů k náboženství. Můžeme se zaměřit na subjekt a předmět náboženské víry (Hora, 2020).

Ohledně subjektu se hovoří o tom, že náboženství zasahuje do všech stránek osobnosti člověka. Člověk věří, že nadpřirozená síla ovládá jeho život a celý svět a snaží se dosáhnout

její ochrany a lásky. V kontaktu s nadpřirozeným světem mu pomáhá prostředník, což je většinou kněz, který vykonává různé obřady a interpretuje boží úmysly. Předmět náboženství se vztahuje k tomu, jak nadpřirozená síla vypadá. Někdy může být tato síla chápána jen jako energie ukrytá v různých předmětech a někdy na sebe může brát podobu konkrétní osoby. Představa o tom, jak božstvo vypadá, se mění v závislosti na dané kultuře (Hora, 2020).

Podle Guthrieho (1996) je náboženství určitou formou antropomorfismu. Lidé žijí ve světě plném nejistot a všechny nejednoznačné jevy interpretují jako důsledek chování lidí. Tím, že přenáší lidské vlastnosti a chování na zvířata, předměty a další bytosti se snaží svět polidštit, aby ho dokázali lépe pochopit (Guthrie, 1996).

1.4.2 Křesťanství a islám

1.4.2.1 Křesťanství

Křesťanství patří mezi monoteistická náboženství, jehož středobodem je život Ježíše z Nazaretu. Toho křesťané považují za spasitele a Božího syna. Vznik a počátky křesťanství, které má svůj původ v judaismu, jsou popsány v Novém zákoně, což je novější oddíl Bible (Baar, 2012). Bible je posvátná kniha křesťanů a dělí se na Starý zákon a Nový zákon. Starý zákon obsahuje informace o stvoření světa a popisuje historii židovského národa. Nový zákon zahrnuje 27 knih a pojednává o začátku křesťanství jako víry v Ježíše Krista, obsahuje jeho kázání a popisuje jeho působení (Ellwood & Alles, 2007).

V současné době je křesťanství největší a nejrozšířenější náboženství na světě, i když nejvýznamnější zastoupení má v Evropě, Americe a Austrálii (Ellwood & Alles, 2007; Larson, 2017). Čítá více než dvě miliardy stoupenců. Křesťané věří, že všichni lidé jsou stvořeni k „obrazu Boha“ a Ježíše Krista považují za inkarnaci Boha, jeho ztělesnění v lidském životě (Larson, 2017).

Křesťanství můžeme rozdělit na pravoslavnou, katolickou a protestantskou církev. Pravoslavná církev se až do roku 1054 vyvíjela společně s církví katolickou, ale na rozdíl od ní se skládá z více samostatných církví, jako je například řecká nebo ruská. Dalším rozdílem je také to, že kněží v pravoslavné církvi mohou uzavřít sňatek a i rozvod je za určitých podmínek možný (Vira.cz, 2013).

I přestože v katolické církvi existují různé směry, všechny je pojí uznávání biskupů a papeže, jakožto autorit. Za jedinou církev, která přímo navazuje na církev Kristovu, se považuje Římskokatolická církev. Základem morálky katolíků jsou etické normy, které jsou uvedeny v tzv. církevním právu. Podle tohoto práva se určí, které chování je přijatelné a naopak jaké aktivity jsou považovány za hřích (Studentské křesťanské hnutí Olomouc [SKH], 2012).

Protestantská církev vznikla oddělením od Římskokatolické v 15. století, v průběhu světové reformace. Během let se rozčlenila na několik dílčích církví. Protestanti odmítají papeže a jako nejvyšší autoritu považují Bibli a Boží slovo (Ellwood & Alles, 2007). V protestantských církvích většinou nejsou stanovená přesná pravidla, jak by se věřící měli chovat. Každý člověk je odpovědný sám za sebe a za svoje chování. Například používání antikoncepce závisí jen na rozhodnutí manželů. Je také pouze na duchovním, jestli zůstane svobodný, nebo vstoupí do manželství. Duchovním může být i žena (SKH, 2012).

Křesťané přikládají velkou váhu manželství a rodině. Hlavou rodiny je muž, jde tedy o patriarchát. Podle Starého zákona, by žena měla být ve všem podřízena muži. Postavení žen se zlepšilo v Novém zákoně, podle kterého by muži měli své ženy milovat a ženy by svému muži měly být nápomocny a ctít ho. Hlavním úkolem rodiny by mělo být plození dětí, převážně pak synů, protože ti jsou pokračovateli rodu. Na toto byl kladen důraz především ve Starém zákoně. Pokud jde o rozvod, protestantská církev je poměrně shovívavá, na rozdíl od katolické, která často dovoluje lidem pouze neformální rozvod. Oficiální zrušení svazku může udělat papež, ale jen ve zvláštních případech (Nešporová, 2005).

1.4.2.2 Islám

Jedná se o monoteistické náboženství, které vzniklo na základě myšlenek proroka Muhammada, který byl duchovním a politickým vůdcem. Slovo islám je arabský výraz pro „podrobení se“, konkrétně „podrobení se Boží vůli“. Lidé, kteří vyznávají islám, se nazývají muslimové, což se dá přeložit jako „ti, kdo se podřizují“. Muslimové datují vznik islámu od hidžry, útěku Muhammada a jeho následovníků z Mekky do Medíny v roce 622. Hidžra je také označována za počátek muslimského kalendáře. V současnosti se Islám řadí na druhé místo v počtu aktivních stoupců, hned za křesťanství. Nejrozšířenější je v Severní Africe a na Blízkém východě, ale komunity muslimů se vyskytují i v Číně a Rusku. V západní Evropě se počet muslimů neustále zvyšuje v důsledku migrace (Baar, 2012; Ellwood & Alles, 2007).

Muhammad měl zjevení, která prohlašovala, že lidé by měli být loajální jedinému pravému Bohu (Alláhovi) a toho by také jediného měli poslouchat a následovat. Po smrti Muhammada byla jeho zjevení shromážděna a zapsána do Koránu. Korán je posvátná kniha muslimů, která obsahuje jednak boží sdělení, ale také činy a výroky proroka Muhammada (Ellwood & Alles, 2007).

V 7. století začalo vznikat několik myšlenkových směrů islámu. Kvůli otázce, kdo nastoupí do čela muslimské obce, se Islám rozdělil na dvě základní skupiny. Jedná se o menšinové šiity a většinové sunnity (Baar, 2012). Šiité přijímají výlučně Korán, kdežto sunnité uznávají také Sunnu, což jsou činy a výroky proroka Muhammada a zároveň ho staví nad prostého člověka (Kubeš, 2005).

Velký důraz je kladen na pět povinností, neboli pět pilířů islámu, které muslimové musejí dodržovat. Islámské právo (šaría) je soubor pravidel od samotného Boha, kterými se musí každý správný muslim řídit. Zvláštním druhem je trestní právo (uqúbat), které má pro každý přestupek přesný výčet trestů. Na rozdíl od západní koncepce práva, které se mění v kontextu historického vývoje a potřeb společnosti, islámské právo je neměnné, pevně dané a společnost se mu musí přizpůsobit (Potměšil, 2012).

V islámu je manželství považováno za svatý závazek. Polygamní systém umožňuje, aby měl muslim až čtyři právoplatné manželky. Podmínkou ale je, že současné manželky musejí s dalším sňatkem souhlasit, a muž se o všechny své manželky musí dokázat postarat. Rodina je patriarchální. Muž má hlavní slovo a žena ho musí poslouchat a je mu podřízena a to i z hlediska právního. Pokud není žena poslušná, je dovoleno, aby ji muž potrestal. Pro muslimskou ženu také platí různé restrikce, například by neměla chodit na veřejnost bez doprovodu muže a měla by být zcela zahalena, s výjimkou obličeje. Významnou součástí rodiny představují děti, ovšem mužští potomci jsou bráni za důležitější, než dcery, jelikož jsou pokračovateli rodu. Rozvod není v islámu vyloženě zakázaný, ale spíše je snaha mu zabránit. Pokud dojde k rozvodu, nejčastěji se muž rozvede se ženou. Rozvod ze strany ženy je složitá záležitost a jedná se spíše o vzácný jev (Nešporová, 2005).

1.5 SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE

V poslední podkapitole teoretické části se zaměřím na situaci v České republice z hlediska migrace a uprchlictví. Zmíním počty legálních a nelegálních migrantů, včetně válečných uprchlíků z Ukrajiny.

1.5.1 Počet cizinců na území České republiky

1.5.1.1 Legální migrace

Každým rokem se v České republice zvyšuje počet cizinců s legálním povolením k pobytu na našem území. Ke dni 31. března 2022 zde bylo celkem 922 516 cizinců, z nichž více než polovina disponuje oprávněním k přechodnému pobytu a zbytek osob má trvalý pobyt na území České republiky (MVČR, 2022).

Obecně lze říct, že osoby ze třetích zemí světa převládají nad občany zemí Evropské unie. Konkrétní zastoupení jednotlivých národností je ukázáno v tabulce 1. Počet ukrajinských občanů na našem území stoupl v letošním roce o 19 % a to z důvodu probíhající války na Ukrajině. Lidé prchající před válkou mají nárok na dočasnou ochranu a Česká republika zatím vydala k 31. březnu celkem 249 960 dlouhodobých víz (MVČR, 2022).

Tabulka 1

Legální migrace

Státní příslušnost	Počet	Procenta
Ukrajina	452 657	49%
Slovensko	115 327	13%
Vietnam	65 130	7%
Rusko	46 098	5%
Rumunsko	18 978	2%
Polsko	17 926	2%
Bulharsko	17 404	2%
Německo	14 586	2%
Mongolsko	11 338	1%
Maďarsko	9 846	1%

Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky, 2022 (<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-i-ctvrtleti-2022.aspx>).

Ohledně důvodu, proč cizinci pobývají v České republice, převládá nyní pobyt za účelem dočasné ochrany. Dalším důvodem je nutnost pobytu kvůli zaměstnání, sloučení rodinných příslušníků a pobyt kvůli studiu na vysoké škole (MVČR, 2022).

1.5.1.2 Nelegální migrace

Celkem bylo na území České republiky zajištěno 11 170 nelegálních migrantů, z toho necelých 1 500 osob zadržela policie při tranzitní migraci. Celkový údaj o počtu nelegálních migrantů je z konce roku 2021. V porovnání s rokem minulým, kdy bylo zadrženo 7 093 osob při nelegální migraci, je patrné, že stejně jako u legální migrace i počet nelegálních migrantů neustále roste. Nejvíce nelegálních migrantů pochází z Ukrajiny, dále pak z Moldávie, Afghánistánu a Vietnamu. (MVČR, 2021; MVČR, 2022).

1.5.1.3 Uprchlíci z Ukrajiny

Vzhledem k probíhající válce na Ukrajině se v České republice rapidně zvýšil počet osob z Ukrajiny. Je to dáno tím, že Česká republika přijala procentuálně nejvíce uprchlíků vzhledem k celkovému počtu obyvatel daných států Evropské unie, což je znázorněno v tabulce 2 a grafu 1 (Refugees Operational Data Portal, n.d.). Jelikož už před válkou žila na našem území poměrně velká komunita Ukrajinců, nebylo překvapující, že velká část lidí prchajících před válečným konfliktem si zvolila Českou republiku jako cílovou zemi. Přispěl k tomu i fakt, že česká vláda začala téměř hned po začátku války poskytovat uprchlíkům azyl, včetně možnosti pracovního uplatnění a nároku na lékařskou péči a vzdělání (MVČR, 2022).

Tabulka 2

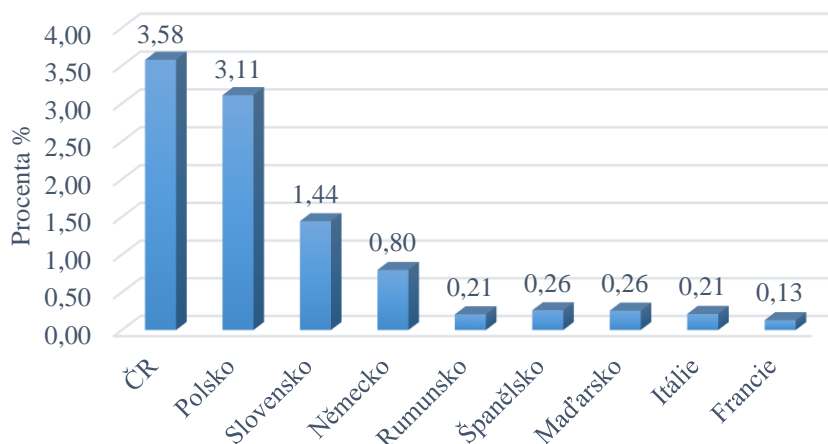
Uprchlíci z Ukrajiny

Stát	Počet obyvatel	Přijetí uprchlíci	Procenta
ČR	10 693 939	382 578	3,58
Polsko	37 958 138	1 180 667	3,11
Slovensko	5 457 873	78 782	1,44
Německo	83 166 711	662 274	0,80
Rumunsko	19 328 838	40 202	0,21
Španělsko	47 332 614	123 973	0,26
Maďarsko	9 769 526	25 042	0,26
Itálie	59 641 488	127 362	0,21
Francie	67 485 531	87 972	0,13

Pozn. Údaje k 15. 7. 2022. Zdroj: Refugees Operational Data Portal, n.d. (<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>).

Graf 1

Zastoupení uprchlíků z Ukrajiny ve vybraných zemích

Pozn. Údaje k 15. 7. 2022. Zdroj: Refugees Operational Data Portal, n.d. (<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>).

Tabulka 3 a s ní související graf 2 nám ukazuje, že naprostá většina ukrajinských uprchlíků v České republice jsou ženy a děti. Menšinové zastoupení mužů je způsobeno jejich povinnostmi a odhodláním bránit svoji zemi.

Tabulka 3

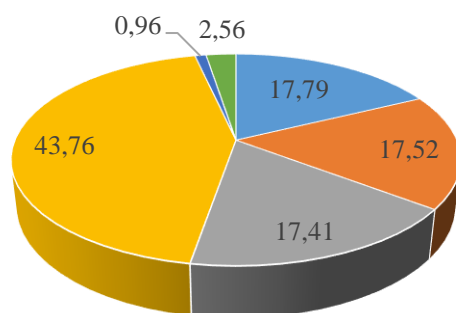
Složení uprchlíků

Složení uprchlíků	Počet	Procenta
Děti a mladiství muži do 17 let včetně	68 048	17,79
Děti a mladistvé ženy do 17 let včetně	67 034	17,52
Muži do 65 let včetně	66 601	17,41
Ženy do 65 let včetně	167 419	43,76
Senior muži	3 678	0,96
Senior ženy	9 793	2,56

Pozn. Údaje k 15. 7. 2022. Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky, n.d. (<https://www.mvcr.cz/clanek/statistika-v-souvislosti-s-vaikou-na-ukrajine-archiv.aspx>).

Graf 2

Složení uprchlíků

- Děti a mladiství muži do 17 let včetně
- Děti a mladistvé ženy do 17 let včetně
- Muži do 65 let včetně
- Ženy do 65 let včetně
- Senior muži
- Senior ženy

Pozn. Údaje k 15. 7. 2022. Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky, n.d. (<https://www.mvcr.cz/clanek/statistika-v-souvislosti-s-vaikou-na-ukrajine-archiv.aspx>).

2 PRAKTICKÁ ČÁST - VÝZKUM POSTOJŮ K PROBLEMATICE UPRCHLICTVÍ

V praktické části svojí diplomové práce zkoumám postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví. Porovnávala jsem výsledky studentů humanitních a technických oborů a navíc jsem ještě zjišťovala, zdali má míra úzkosti vliv na postoje k uprchlíkům a celou tuto problematiku. Pro získání dat jsem použila dotazníkové šetření, tudíž se jednalo o kvantitativní metodu. Jelikož se jedná o komparaci dat, tak studenti humanitních i technických oborů vysokých škol, dostali stejně strukturované dotazníky. Dotazníky byly rozesílány ve dvou formách, a to v tištěné a elektronické podobě. Výsledky z mého výzkumu jsou popsány níže.

2.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaké postoje zaujímají studenti humanitních a technických oborů vysokých škol k problematice uprchlictví a jestli má míra úzkosti vliv na tyto postoje.

Výzkumné otázky:

1. Mají studenti humanitních oborů vysokých škol pozitivnější přístup k problematice uprchlictví, než studenti technických oborů vysokých škol?
2. Má míra úzkosti vliv na postoje k uprchlíkům?

Ověřované hypotézy:

- H₁: Studenti humanitních oborů vysokých škol mají k problematice uprchlictví pozitivnější přístup, než studenti technických oborů vysokých škol.
- H₂: Osoby s vyšší mírou úzkosti mají tendenci hodnotit uprchlictví negativněji, než osoby s nižší mírou úzkosti.

2.2 Realizace výzkumu

Výzkum byl prováděn pomocí dotazníkového šetření. Celkem jsem získala 253 dotazníků, z nichž je 125 v tištěné formě a 128 v elektronické verzi. Tištěných dotazníků jsem celkem rozdala 200, takže návratnost činí 62,5 %. U dotazníků v elektronické formě nelze zjistit návratnost, ovšem z údajů bylo možné zjistit, kolik lidí si dotazník otevřelo a nevyplnilo. Celkově na odkaz k dotazníku kliklo 182 lidí, z nichž 54 dotazník nevyplnilo. Úspěšnost vyplnění tedy je 70,3 %.

Administrace dotazníků byla uskutečněna v červnu 2022 na vysokých školách v Plzni. Konkrétně na Fakultě aplikovaných věd, Fakultě elektrotechnické, Fakultě strojní, Fakultě ekonomické, Lékařské fakultě v Plzni, Fakultě pedagogické a Fakultě právnické. Všechny uvedené školy patří pod Západočeskou univerzitu v Plzni, kromě Lékařské fakulty, která je součástí Univerzity Karlovy. Tištěné dotazníky jsem rozdávala studentům osobně. Elektronická verze dotazníku byla prostřednictvím studentů daných škol rozeslána na jejich komunitní e-maily.

2.3 Výběr vzorku

Pomocí dotazníkového šetření jsem získala vzorek čítající 253 respondentů. 122 dotazníků bylo sesbíráno od studentů humanitních oborů a 131 dotazníků jsem získala od studentů technických oborů vysokých škol v Plzni.

Mezi humanitní obory řadím Fakultu ekonomickou, Lékařskou fakultu v Plzni, Fakultu pedagogickou a Fakultu právnickou. Do technických oborů patří Fakulta aplikovaných věd, Fakulta elektrotechnické a Fakulta strojní.

U vybraných respondentů se mi vcelku povedlo získat rovnoměrné zastoupení mužů a žen, jakož i studentů humanitních a technických oborů (viz tabulka 1). Mužů je celkem 113 a žen 140. U dotazníků v elektronické formě jsem nemohla ovlivnit složení respondentů, proto jsem respondenty z méně zastoupené kategorie získávala cíleným rozdáváním tištěných dotazníků. Zastoupení jednotlivých kategorií respondentů v procentech je pak znázorněno v grafu 1.

Tabulka 1

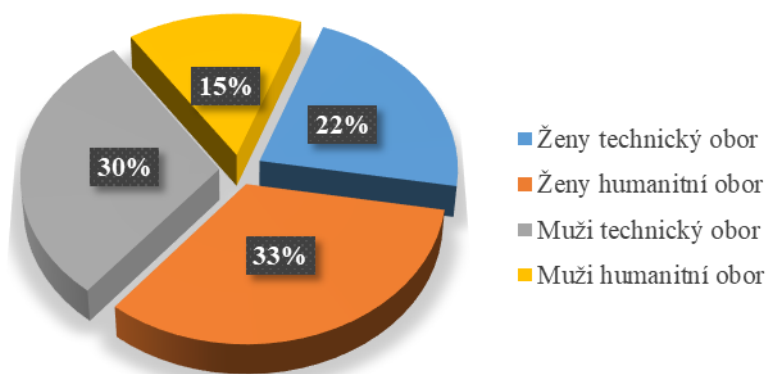
Zastoupení respondentů

Pohlaví	Humanitní obor		Technický obor	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Muž	38	15,02	75	29,64
Žena	84	33,20	56	22,13
Jiné	0	0	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 1

Rozložení výzkumného vzorku

Zdroj: vlastní výzkum

Jelikož jsem sbírala data pouze od studentů vysokých škol, usoudila jsem, že není nutné do dotazníku dávat otázky týkající se věku, vzdělání a společenského zařazení respondentů, protože většina studentů by spadala do kategorie do 30 let, se středoškolským nebo vysokoškolským dosaženým vzděláním (u bakalářů) a společenským zařazením „student“.

2.4 Výzkumné metody

Pro získání dat jsem použila kvantitativní metodu pomocí dotazníkového šetření. Finální dotazník je rozdělen do dvou částí a to na vlastní vytvořený dotazník a na Beckův inventář úzkosti.

2.4.1 Vlastní dotazník

Mnou vytvořený dotazník obsahuje celkem 17 otázek, které se zaměřují na zjištění postojů k migraci a uprchlictví obecně, zjištění postojů k uprchlíkům z Ukrajiny, ale také na další otázky související s touto problematikou, jako je například plán přerozdělování uprchlíků mezi jednotlivé země Evropské unie a možnosti jejich integrace do společnosti.

Otázka č. 2, tedy studijní obor, je pro výzkum velmi důležitá, jelikož provádím komparaci výsledků právě mezi studenty vysokých škol, kteří studují humanitní nebo technický obor.

Do dotazníku jsem zařadila i otázky týkající se vyloženě pouze uprchlíků z Ukrajiny, protože mi to vzhledem k současné situaci přišlo potřebné.

Struktura dotazníku:

- Otázka č. 1 zjišťuje pohlaví respondentů
- Otázka č. 2 slouží k rozdělení respondentů na studenty humanitních a technických oborů
- Otázky č. 3-4 se zabývají obecným postojem k migraci a jejími důvody
- Otázka č. 5 zjišťuje, jestli respondenti vnímají rozdíl mezi pojmy „migrant“ a „uprchlík“
- Otázky č. 6-12 se zaměřují na celkové vnímání uprchlíků, včetně plánu jejich přerozdělení mezi členské státy Evropské unie a možnosti jejich začlenění do společnosti
- Otázky č. 13-17 se týkají výhradně postojů k uprchlíkům z Ukrajiny, jejich možným přerozdělením do ostatních států, možnosti jejich integrace a přínosu pro Českou republiku

Všechny otázky v dotazníku jsou uzavřené a většinou umožňují pět různých odpovědí: „ano“, „spíše ano“, „nevím“, „spíše ne“, „ne“. Výjimku tvoří otázky č. 3 a 13, které mají sice také pětibodovou škálu, ale liší se v uvedených možnostech odpovědí a také otázky č. 1 a 5, které mají tři možnosti odpovědí a nakonec otázka č. 2, která je pouze dichotomická.

Záměrně jsem ponechala možnost „nevím“, protože jsem nechtěla způsobit zkreslení výsledků v případě, že by se respondenti museli přiklonit k variantě, se kterou se úplně neztotožňují. Na druhou stranu zde bylo riziko, že lidé budou tuto možnost využívat příliš často a já poté nezískám potřebná data.

2.4.2 Beckův inventář úzkosti (BAI)

Beckův inventář úzkosti jsem již zmiňovala v souvislosti s měřením úzkosti v teoretické části mé práce. Zde si doplníme některé další informace, které v teorii uvedeny nebyly.

BAI je tedy nástroj pro měření klinické úzkosti, který byl vyvinut za účelem rozlišení symptomů úzkosti od příznaků deprese (Beck et al., 1988). Dotazník se skládá z 21 položek, symptomů úzkosti a je vhodný pro zjištění aktuální míry úzkosti. Mezi příznaky patří: mrtvení nebo mravenčení; pocit horka; vratkost nohou; neschopnost odpočinku; strach z nejhorší události; závrať nebo pocit na omdlení; bušení srdce, zrychlený dech; neklid; zděšení; nervozita; pocit dušnosti; chvění rukou; třes; strach ze ztráty kontroly; namáhavé dýchání; strach ze smrti; panika; trávicí obtíže nebo bolesti břicha; pocit na omdlení; zarudnutí v obličeji a pocení.

Respondenti jsou požádáni, aby uvedli, do jaké míry je jednotlivé příznaky obtěžovaly během minulého týdne, včetně dne vyplňování dotazníku. Odpovědi jsou hodnoceny na stupnici od 0-3, kde 0 znamená, že daný příznak respondenty vůbec neobtěžoval, 1 značí, že příznak je rušil jen mírně, 2 udává, že symptom byl nepříjemný, ale dal se vydržet a 3 znamená, že příznak byl natolik silný, že ho bylo těžké snést (Creamer et al., 1995).

Doporučené skórování podle Becka s Steera z roku 1990 je následující:

- 0-9 bodů: normální míra úzkosti
- 10-18 bodů: mírná úzkost
- 19-29 bodů: středně těžká úzkost
- 30-63 bodů: těžká úzkost

Bylo také zjištěno, že ženy mohou mít až o 4 body vyšší skóre, než muži a že mladší lidé mají vyšší skóre než starší osoby (Creamer et al., 1995).

Validizace České verze Beckova inventáře úzkosti z roků 2016 ukázala, že česká forma dotazníku je účinnou metodou pro měření úzkosti u české populace. Výzkum zjistil, že hraniční skóre, které odděluje zdravou populaci od nemocné, činí 17 bodů, což je téměř totožné s hodnotami Becka a Steera z roku 1990. Bylo také potvrzeno, že hraniční skóre u žen je vyšší než u mužů, ovšem, co se týče věku, výsledky jednoznačné nebyly (Kamarádová et al., 2016).

2.5 Způsob zpracování dat

Získané odpovědi z dotazníků jsem převedla na číselná data a vytvořila z nich tabulku v Microsoft Excelu. Takto upravená data byla poté zanalyzována ve volně dostupném statistickém programu JASP, což je alternativa k placenému programu SPSS. V tomto programu se dají provádět všechny operace, které se standardně používají v psychologickém výzkumu. K vyhodnocení dat bylo použito několik statistických testů, konkrétně Shapiro-Wilkův test normality, Leveneův test shodnosti rozptylů, Mann-Whitneyův U test a Spearmanův korelační koeficient. Níže tyto metody stručně popíši.

Shapiro-Wilkův test normality

Tento test slouží pro zjištění normálního rozložení souboru. Pokud není splněna podmínka normálního rozdělení dat, nemohou být použity parametrické testy, jako například T-test. Jestliže je p-hodnota menší než 0,05, pak zamítáme normalitu a k výpočtům musíme použít neparametrické testy.

Leveneův test shodnosti rozptylů

Test se používá ke zjištění shodnosti rozptylů mezi skupinami. Pokud je p-hodnota menší než hladina významnosti (např. 0,05), proměnné nesplňují předpoklad homogenity a tudíž musíme volit z neparametrických testů.

Mann-Whitneyův U test

Jedná se o neparametrickou alternativu T-testu pro dva nezávislé výběry. Na rozdíl od parametrických metod, zde nepotřebujeme normální rozdělení hodnot. Zjišťujeme, jestli se dané skupinami od sebe liší, nebo nikoli. Pracujeme převážně s ordinálními proměnnými.

Spearmanův korelační koeficient

Spearmanův korelační koeficient patří mezi neparametrické metody, tudíž nepotřebujeme mít normální rozložení vzorku. Jeho hodnota se pohybuje od -1 do 1 a udává nám sílu vztahu mezi dvěma proměnnými. Primárně se používá pro ordinální proměnné. Korelace může být kladná, to znamená, že se obě veličiny mění stejným směrem, nebo záporná, což vyjadřuje, že pokud hodnota jedné proměnné stoupá, hodnota druhé proměnné naopak klesá.

2.6 Etika výzkumu

Obě verze dotazníku, jak tištěná, tak elektronická, obsahovaly informace, ve kterých byli respondenti ujištěni, že veškeré odpovědi budou zpracovány zcela anonymně, získané údaje nebudou poskytnuty třetí osobě, ani nikde zveřejnovány a všechna data budou použita pouze pro účely mé diplomové práce.

Účast ve výzkumu byla zcela dobrovolná a vyplněním dotazníku osoby vyjádřili svůj souhlas s výše uvedenými informacemi.

2.7 Výsledky a interpretace výzkumu

V této části práce popíši výsledky získaných dat. Zanalyzováním údajů pomocí metod uvedených výše jsem získala podklady pro statistické vyhodnocení mnou uvedených hypotéz. Z dat bylo možné ještě zjistit rozdíl v postojích mezi muži a ženami.

V prvním kroku byl proveden Shapiro-Wilkův test normality ke zjištění, jestli mnou uvedená data mají normální rozložení. Z výsledků je patrné, že i přes dostatek respondentů, nemají data normální rozložení. Z toho důvodu je zapotřebí zvolit neparametrické testy. Tabulka je uvedena v příloze (viz příloha 3).

I přes to, že Shapiro-Wilkův test normality ukázal, že je nutné zvolit neparametrické testy, byl proveden ještě Leveneův test shodnosti rozptylů. Ten potvrdil použití neparametrických metod, jelikož rozptyly se shodovaly pouze u části otázek. Tabulka je uvedena v příloze (viz příloha 4).

2.7.1 Hypotéza H₁

H₁: Studenti humanitních oborů vysokých škol mají k problematice uprchlictví pozitivnější přístup, než studenti technických oborů vysokých škol.

Jelikož patří studovaný obor mezi nominální proměnné a postoje mezi ordinální proměnné, byl zvolen Mann-Whitneyův U test, což je neparametrická obdoba T-testu pro dva nezávislé výběry.

2.7.1.1 Zjištění č. 1

Zjištění č. 1 se týká otázek, které se zaměřují na celkové vnímání uprchlíků, včetně plánu jejich přerozdělení mezi členské státy Evropské unie a možnosti jejich začlenění do společnosti, a které vyšly statisticky významně.

Konkrétně se jedná o otázky č. 6: „Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?“, č. 7: „Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?“ a č. 9: „Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?“ (viz tabulka 2).

Tabulka 2

Zjištění č. 1

Otázka		Group	N	Mean	SD	SE
č. 6	Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?	Humanitní	122	2.984	1.068	0.097
		Technický	131	3.336	1.100	0.096
č. 7	Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?	Humanitní	122	3.557	1.068	0.097
		Technický	131	3.878	0.903	0.079
č. 9	Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?	Humanitní	122	3.746	1.210	0.110
		Technický	131	4.092	1.048	0.092

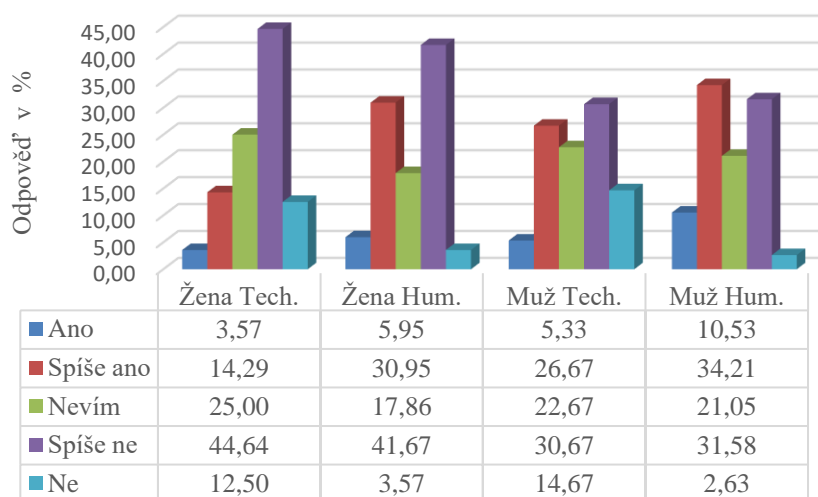
Zdroj: vlastní výzkum

Nyní se zaměřím na jednotlivé statisticky významné otázky, jejichž výsledky podrobněji rozeberu pomocí zobrazených grafů.

Otázka č. 6: „Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?“. Z grafu 2 můžeme vyčíst, že studenti humanitních oborů jsou přesvědčeni o tom, že uprchlíci naší ekonomice mohou spíše pomoci. Přesto si naprostá většina respondentů myslí, že ekonomice uprchlíci příliš nepomohou.

Graf 2

Otázka č. 6

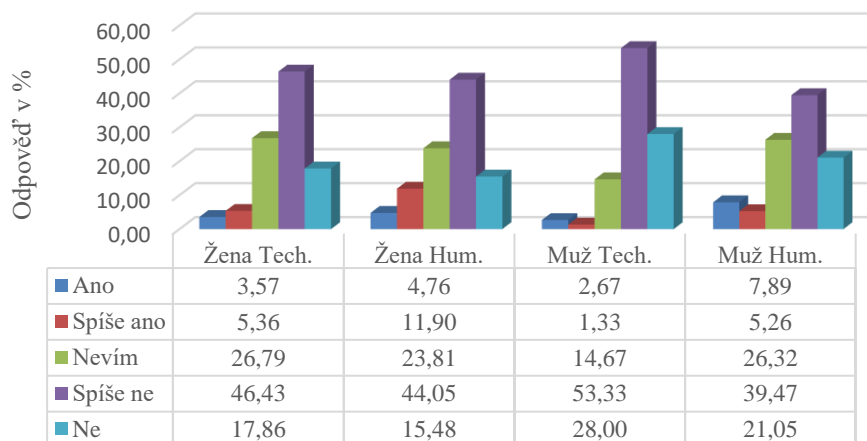

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 7: „Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?“. U této se ukázalo, že převážná většina dotazovaných si myslí, že úroveň vzdělanosti uprchlíků je nižší než úroveň vzdělání občanů České republiky (viz graf 3).

Graf 3

Otázka č. 7

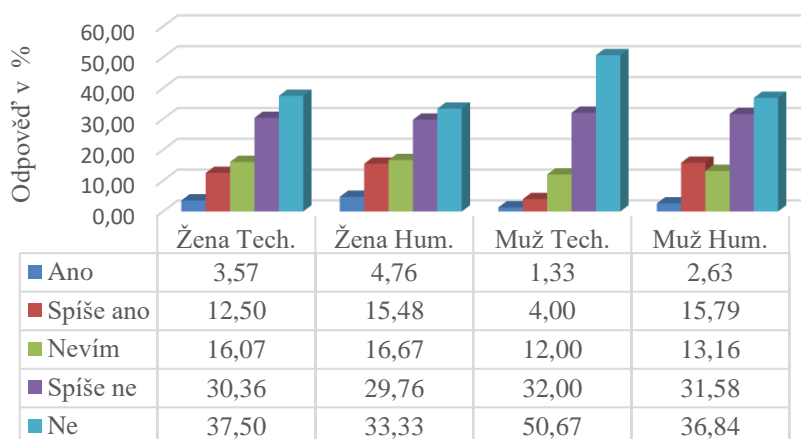

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 9: „Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?“. Z grafu 4 jednoznačně vyplývá, že převážná část respondentů nesouhlasí s přerozdělováním uprchlíků mezi členské státy Evropské unie.

Graf 4

Otázka č. 9

Zdroj: vlastní výzkum

Kromě výše zmíněných výsledků, tyto otázky také potvrzují hypotézu H₁, tedy, že studenti humanitních oborů mají k uprchlictví pozitivnější vztah, než studenti technických oborů.

2.7.1.2 Zjištění č. 2

Druhé zjištění se vztahuje k otázkám, které se týkají výhradně postojů k uprchlíkům z Ukrajiny, jejich možným přerozdělením do ostatních států, možnosti jejich integrace a přínosu pro Českou republiku.

Jedná se o otázku č. 13: „Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?“, otázku č. 16: „Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?“ a otázku č. 17: „Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?“. Výsledky jsou uvedeny v tabulce 3.

Tabulka 3

Zjištění č. 2

Otázka		Group	N	Mean	SD	SE
č. 13	Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?	Humanitní	122	2.287	0.895	0.081
		Technický	131	2.618	0.881	0.077
č. 16	Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?	Humanitní	122	2.131	0.987	0.089
		Technický	131	2.466	1.091	0.095
č. 17	Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?	Humanitní	122	2.648	1.342	0.121
		Technický	131	3.168	1.431	0.125

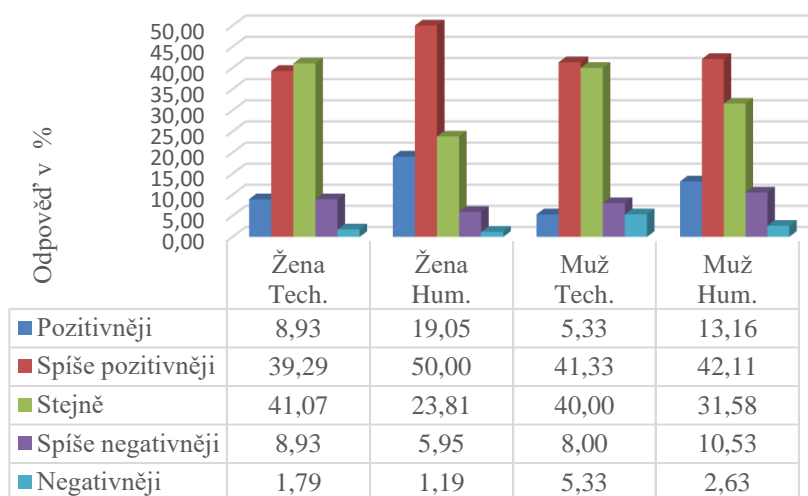
Zdroj: vlastní výzkum

Opět jednotlivě rozeberu výsledky statisticky významných otázek pomocí níže uvedených grafů.

Otázka č. 13: „Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?“. Z grafu 5 jednoznačně vyplývá, že naprostá většina dotazovaných vnímá uprchlíky z Ukrajiny buď stejně jako uprchlíky z ostatních zemí, nebo spíše pozitivněji. Také je vidět, že studenti humanitních oborů zvolili možnost „pozitivněji“ častěji, oproti studentů z technických oborů.

Graf 5

Otázka č. 13

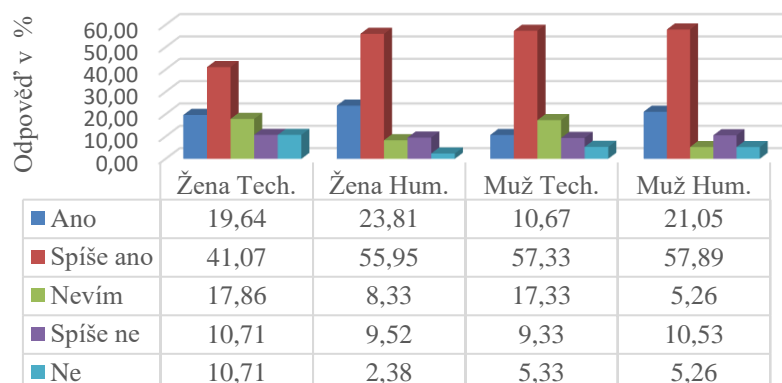

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 16: „Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?“. Na tuto otázku respondenti nejčastěji odpovídali „spíše ano“, což značí, že se domnívají, že integrace uprchlíku z Ukrajiny do naší společnosti bude snazší než začlenění uprchlíků z jiných států (viz graf 6).

Graf 6

Otázka č. 16

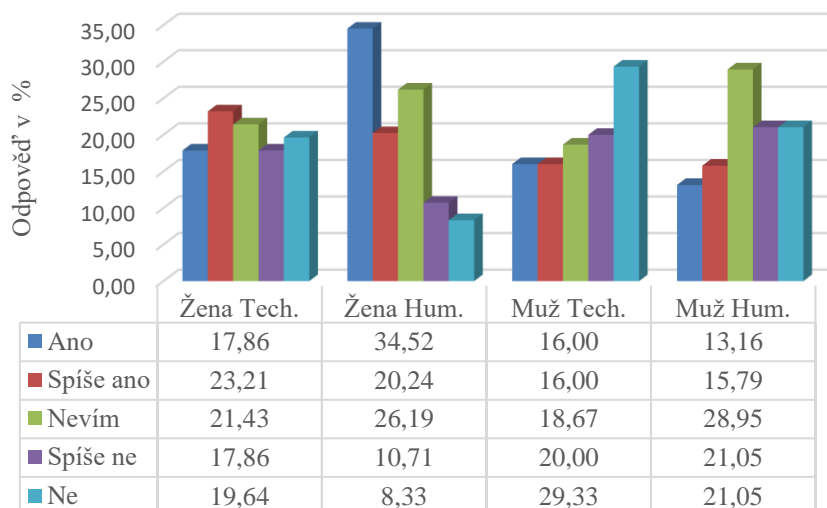

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 17: „Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?“. Na grafu 7 vidíme, že u žen studujících humanitní obor převládá odpověď „ano“ a u mužů v humanitních oborech je nejčastější odpověď „nevím“. Naopak u mužů, kteří studují technický obor, jednoznačně převládá odpověď „ne“.

Graf 7

Otázka č. 17

Zdroj: vlastní výzkum

Tyto otázky kromě uvedených výsledků také ukazují, že studenti humanitních oborů mají k uprchlíkům z Ukrajiny pozitivnější přístup než studenti technických oborů. Toto zjištění tedy také potvrzuje hypotézu H₁.

2.7.1.3 Závěr č. 1

Výše zmíněné otázky byly zmíněny, protože jejich výsledky jsou statisticky významné. Nicméně, další otázky potvrdily hypotézu H₁ i přestože nebyly natolik průkazné. Konkrétně se jedná o otázky č. 3, 5, 8, 10, 12, 14 a 15, jak ukazuje tabulka 4.

Jelikož se u nadpoloviční většiny výsledků prokázalo, že studenti humanitních oborů vysokých škol mají k problematice uprchlictví pozitivnější přístup, než studenti technických oborů vysokých škol, zamítám hypotézu H₀ a přijímám alternativní hypotézu, tedy H₁ (viz tabulka 4).

Tabulka 4

Výsledky dle Mann-Whitneyova U testu

Otázka		Group	N	Mean	SD	SE
č. 3	Jak vnímáte obecně migraci?	Humanitní	122	3.475	0.981	0.089
		Technický	131	3.718	0.905	0.079
č. 4	Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Politické, náboženské	Humanitní	122	2.090	1.068	0.097
		Technický	131	1.901	0.952	0.083
č. 5	Je podle Vás, rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?	Humanitní	122	1.213	0.592	0.054
		Technický	131	1.282	0.660	0.058
č. 6	Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?	Humanitní	122	2.984	1.068	0.097
		Technický	131	3.336	1.100	0.096
č. 7	Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?	Humanitní	122	3.557	1.068	0.097
		Technický	131	3.878	0.903	0.079
č. 8	Myslíte si, že mezi uprchlíky nejčastěji patří ženy a děti?	Humanitní	122	2.697	1.291	0.117
		Technický	131	2.733	1.233	0.108
č. 9	Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?	Humanitní	122	3.746	1.210	0.110
		Technický	131	4.092	1.048	0.092
č. 10	Myslíte si, že je možné úplné začlenění uprchlíků do naší společnosti?	Humanitní	122	3.303	1.163	0.105
		Technický	131	3.519	1.025	0.090
č. 11	Myslíte si, že pro úspěšné zařazení uprchlíků do společnosti je důležité jejich přizpůsobení se zákonům a kultuře dané země?	Humanitní	122	1.516	0.911	0.082
		Technický	131	1.458	0.806	0.070
č. 12	Přicházíte často do styku s uprchlíky?	Humanitní	122	3.574	1.292	0.117
		Technický	131	3.618	1.140	0.100

č. 13	Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?	Humanitní	122	2.287	0.895	0.081
		Technický	131	2.618	0.881	0.077
č. 14	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny budou přínosem pro českou společnost?	Humanitní	122	2.967	1.178	0.107
		Technický	131	3.168	1.075	0.094
č. 15	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny pomohou s nedostatkem pracovních sil v České republice?	Humanitní	122	2.467	1.122	0.102
		Technický	131	2.656	1.080	0.094
č. 16	Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?	Humanitní	122	2.131	0.987	0.089
		Technický	131	2.466	1.091	0.095
č. 17	Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?	Humanitní	122	2.648	1.342	0.121
		Technický	131	3.168	1.431	0.125

Zdroj: vlastní výzkum

2.7.2 Hypotéza H₂

H₂: Osoby s vyšší mírou úzkosti mají tendenci hodnotit uprchlictví negativněji, než osoby s nižší mírou úzkosti.

Přestože se zde zkoumá vztah mezi mírou úzkosti, čili kardinální proměnnou a postoji, neboli ordinální proměnnou, s oběma veličinami se pracovalo jako s ordinálními proměnnými. Proto byl pro analýzu výsledků vybrán Spearmanův korelační koeficient.

2.7.2.1 Závěr č. 2

Hypotéza H₂ se nepotvrdila u žádné otázky. Statisticky významně vyšla pouze otázka č. 5: „Je podle Vás rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?“. Nicméně tato otázka se netýká postojů, ale zkoumá jen to, jestli respondenti vnímají rozdíl mezi dvěma pojmy. Proto neříká nic o vztahu mezi mírou úzkosti a postoji. Alternativní hypotézu, neboli H₂ zamítám a přijímám nulovou hypotézu H₀, tedy, že osoby s vyšší mírou úzkosti mají tendenci hodnotit uprchlictví stejně, jako osoby s nižší mírou úzkosti (viz tabulka 5).

Tabulka 5

Výsledky dle Spearmanova korelačního koeficientu

Otázka			BAI ¹
č. 3	Jak vnímáte obecně migraci?	Spearman's rho	-0.037
		p-value	0.557
č. 4	Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Politické, náboženské	Spearman's rho	0.108
		p-value	0.087
č. 5	Je podle Vás, rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?	Spearman's rho	0.163
		p-value	0.009
č. 6	Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?	Spearman's rho	0.116
		p-value	0.065
č. 7	Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?	Spearman's rho	-0.002
		p-value	0.977
č. 8	Myslíte si, že mezi uprchlíky nejčastěji patří ženy a děti?	Spearman's rho	-0.041
		p-value	0.511
č. 9	Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?	Spearman's rho	-0.085
		p-value	0.177
č. 10	Myslíte si, že je možné úplné začlenění uprchlíků do naší společnosti?	Spearman's rho	-0.069
		p-value	0.276
č. 11	Myslíte si, že pro úspěšné zařazení uprchlíků do společnosti je důležité jejich přizpůsobení se zákonům a kultuře dané země?	Spearman's rho	-0.058
		p-value	0.359
č. 12	Přicházíte často do styku s uprchlíky?	Spearman's rho	-0.058
		p-value	0.355
č. 13	Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?	Spearman's rho	-0.123
		p-value	0.052
č. 14	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny budou přínosem pro českou společnost?	Spearman's rho	0.011
		p-value	0.861
č. 15	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny pomohou s nedostatkem pracovních sil v České republice?	Spearman's rho	0.018
		p-value	0.777
č. 16	Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?	Spearman's rho	-0.032
		p-value	0.616
č. 17	Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?	Spearman's rho	0.020
		p-value	0.753

Zdroj: vlastní výzkum

¹ Beckův inventář úzkosti

2.7.3 Rozdíl v postojích mezi pohlavími

Kromě analýzy stanovených hypotéz, bylo možno ze získaných dat zjistit, jak se liší muži a ženy ve svých postojích.

Stejně jako u hypotézy H₁ byl k vyhodnocení dat použit Mann-Whitneyův U test, protože zde pracuji s nominálními proměnnými (pohlavím) a ordinálními proměnnými (postoji). Výsledná zjištění jsou popsána níže.

2.7.3.1 Zjištění č. 3

Další zjištění se týká otázky č. 4: „Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Např. politické, náboženské, válečné...“.

Z tabulky 6 je patrné, že muži jsou více přesvědčeni o tom, že ekonomické důvody migrace jsou běžnější než jiné důvody. Ženy si naopak myslí, že ostatní příčiny migrace, jako například politické nebo náboženské jsou častější, než ekonomické.

Tabulka 6

Zjištění č. 3

	Otázka	Group	N	Mean	SD	SE
č. 4	Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Politické, náboženské	Muž	113	1.770	0.876	0.082
		Žena	140	2.171	1.079	0.091

Zdroj: vlastní výzkum

2.7.3.2 Zjištění č. 4

Zjištění č. 4 se vztahuje k otázce č. 7: „Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?“ a k otázce č. 9: „Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?“.

Tabulka 7 ukazuje, že muži na rozdíl od žen méně souhlasí s tím, že se úroveň vzdělanosti uprchlíků dala srovnat s úrovní vzdělání občanů České republiky. Pokud jde o

otázku přerozdělování uprchlíků, ženy spíše souhlasí, kvótami Evropské unie o přerozdělování mezi členské země oproti mužům.

Tabulka 7

Zjištění č. 4

Otázka		Group	N	Mean	SD	SE
č. 7	Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?	Muž	113	3.876	0.965	0.091
		Žena	140	3.600	1.009	0.085
č. 9	Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?	Muž	113	4.124	1.028	0.097
		Žena	140	3.764	1.203	0.102

Zdroj: vlastní výzkum

2.7.3.3 Zjištění č. 5

Zjištění č. 5 se týká otázek, které se zabývají výhradně postoji k uprchlíkům z Ukrajiny, jejich možným přerozdělením do ostatních států, možnosti jejich integrace a přínosu pro Českou republiku.

Konkrétně se jedná o otázku č. 13: „Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?“ a otázku č. 17: „Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?“

Z tabulky 8 je vidět, že u otázky č. 13 ženy vnímají uprchlíky z Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných zemí pozitivněji než muži. A u otázky č. 17 by ženy spíše souhlasily s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi další státy oproti mužům.

Tabulka 8

Zjištění č. 5

Otázka		Group	N	Mean	SD	SE
č. 13	Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?	Muž	113	2.602	0.921	0.087
		Žena	140	2.343	0.871	0.074
č. 17	Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?	Muž	113	3.274	1.403	0.132
		Žena	140	2.629	1.354	0.114

Zdroj: vlastní výzkum

2.8 Diskuze a limity

Na základě výsledků praktické části mohu říci, že se potvrdila hypotéza H1: Studenti humanitních oborů vysokých škol mají k problematice uprchlictví pozitivnější přístup, než studenti technických oborů vysokých škol. Z výsledků uvedených v tabulce 4 je zřejmé, že 13 otázek z 15, které se týkaly postojů k problematice uprchlictví, potvrzují uvedenou hypotézu. Z těchto 13 otázek bylo statisticky významných 6. Tyto otázky jsou podrobněji rozebrány ve Zjištění č. 1.

Při dalším vyhodnocování dat se nepotvrdila hypotéza H2: Osoby s vyšší mírou úzkosti mají tendenci hodnotit uprchlictví negativněji, než osoby s nižší mírou úzkosti. Statisticky významně vyšla jen otázka č. 5: „Je podle Vás rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?“. Tato otázka se ale týká pouze rozlišení pojmů, nikoli postojů (viz Závěr č. 2).

Kromě ověření dvou výše zmíněných hypotéz, bylo možné ze získaných dat také vyhodnotit rozdílnost v postojích mezi muži a ženami. Statisticky významně vyšlo 5 otázek, jejichž výsledky jsou popsány ve Zjištění č. 3, 4 a 5. V souladu s mým očekáváním byly k otázkám uprchlictví příznivěji nakloněny ženy, oproti mužům.

Nyní se zaměřím na limity výzkumné části. Vzhledem k tomu, že data byla sbírána v době probíhající války na Ukrajině, jsem si vědoma možnosti jejich zkreslení. Všechny údaje byly získány ve městě Plzeň, kde je největší koncentrace ukrajinských uprchlíků z celé České republiky. Také tato skutečnost mohla vést k ovlivnění výsledků.

Dále respondenti byli vybíráni pouze z plzeňských vysokých škol. Je možné, že sběr dat na vysokých školách v jiných městech by přinesl odlišné výsledky.

Jako poslední limit vnímám nepřesné označení humanitních oborů, do kterých jsem zařadila i Ekonomickou a Právnickou fakultu, které ale spíše patří pod společenské vědy. Stejný problém se týká i Lékařské fakulty, která spadá pod přírodní vědy.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se zaměřila na zkoumání postojů vůči problematice uprchlictví. Téma uprchlictví a migrace obecně je velmi aktuální, zvláště v dnešní době v souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině.

Cílem mé diplomové práce bylo zjištění postojů, které mají studenti vysokých škol k problematice uprchlictví. Výzkum byl založen na porovnání dat studentů humanitních a technických oborů. Zároveň bylo zjišťováno, jestli má míra úzkosti vliv na postoje k uprchlíkům. Praktická část mé práce potvrdila první hypotézu a to, že studenti humanitních oborů vysokých škol mají k problematice uprchlictví pozitivnější přístup, než studenti technických oborů vysokých škol. Naopak druhá hypotéza, která ověřovala tvrzení, že osoby s vyšší mírou úzkosti mají tendenci hodnotit uprchlictví negativněji, než osoby s nižší mírou úzkosti se nepotvrdila.

Celkově jsem s výsledkem výzkumu spokojená. Získala jsem náhled na to, jak studenti vysokých škol nahlíží na problematiku uprchlictví, i když jsem si vědoma, že výsledky mohou být zkresleny z důvodu právě probíhající války na Ukrajině.

Domnívám se, že vzhledem k aktuální situaci ve světě, bude podobných výzkumů přibývat, aby vzrostlo všeobecné povědomí o tomto důležitém tématu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Allport, G. W. (2004). *O povaze předsudků* (E. Geissler, překl.). Prostor. (Originál byl publikován v roce 1954 s názvem *The nature of prejudice*)
- Amnesty International Česká republika. (n.d.). *Migrace: Terminologie*. <https://www.amnesty.cz/migrace/terminologie>
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). *Psychologie* (E. Herman, M. Petržela, & D. Brejlová, překl.). Portál. (Originál byl publikován v roce 1953 s názvem *Hilgard's introduction to psychology*)
- Baar, V. (2012). *Světová a regionální náboženství. Studijní opora*. Přírodovědecká fakulta Ostravské univerzity. <https://docplayer.cz/1573905-Svetova-a-regionalni-nabozenstvi.html>
- Bados, A., Gómez-Benito, J., & Balaguer, G. (2010). The State-Trait Anxiety Inventory, Trait Version: Does It Really Measure Anxiety? *Journal of Personality Assessment*, 92(6), 560–567. <https://doi.org/10.1080/00223891.2010.513295>
- Beck, A. T., Epstein, N., Brown, G., & Steer, R. A. (1988). An Inventory for Measuring Clinical Anxiety: Psychometric Properties. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(6), 893–897. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.56.6.893>
- Bejček, J. M. (2016). *Úvod do práce s rodinami migrantů s udělenou mezinárodní ochranou: právní aspekty uprchlictví, specifika sociální práce s rodinami uprchlíků, integrace a vzdělávání dětí a žáků z uprchlických rodin*. Univerzita Jana Amose Komenského Praha.
- Bohner, G., & Dickel, N. (2011). Attitudes and Attitude Change. *Annual Review of Psychology*, 62, 391–417. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.121208.131609>
- Bruss, G. S., Gruenberg, A. M., Goldstein, R. D., & Barber, J. P. (1994). Hamilton Anxiety Rating Scale Interview Guide: Joint Interview and Test-Retest Methods For Interrater Reliability. *Psychiatry Research*, 53(2), 191–202. [https://doi.org/10.1016/0165-1781\(94\)90110-4](https://doi.org/10.1016/0165-1781(94)90110-4)
- Cambridge Dictionary. (n.d.). *Repatriation*. Cambridge University Press. Dostupné 5. července 2022 z <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/repatriation>
- Clark, W. A. V. (2020). *Human migration*. West Virginia University. (Originál byl publikován v roce 1986). <https://researchrepository.wvu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=rri-web-book>

- Craske, M. G., Rauch, S. L., Ursano, R., Prenoveau, J., Pine, D. S., & Zinbarg, R. E. (2009). What Is an Anxiety Disorder? *Depression and Anxiety*, 26(12), 1066–1085. <https://doi.org/10.1002/da.20633>
- Creamer, M., Foran, J., & Bell, R. (1995). The Beck Anxiety Inventory in a Non-Clinical Sample. *Behaviour Research and Therapy*, 33(4), 477–485. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(94\)00082-u](https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)00082-u)
- Český statistický úřad. (2022, 20. červenec). *O ČSÚ*. <https://www.czso.cz/csu/czso/o-csu>
- Český statistický úřad. (2022, 21. červenec). *Statistiky: Cizinci*. <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>
- Čížinský, P. (2005, prosinec). *Regularizace nelegální migrace v Evropě*. Multikulturní centrum Praha, Migrace Online. <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/regularizace-nelegalni-migrace-v-evrope>
- Čížinský, P., & Hradečná, P. (2012). Úvod do cizineckého práva. In P. Čížinský, T. Dundr, P. Hradečná, M. Faltová, E. Holá, M. Jelínková, L. Kučera, M. Rozumek, I. Šperlová, & E. Valentová, *Cizinecké právo: práva a povinnosti cizinců a jejich rodinných příslušníků při vstupu a pobytu na území ČR, jejich zaměstnávání a podnikání, zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, řízení a provozování vozidla, přístup ke vzdělání a studiu, rodinné soužití s cizinci, mezinárodní ochrana/azyl, státní občanství* (s. 15-39). Linde Praha.
- Dohnalová, E. (2012). *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. <https://docplayer.cz/3625153-Uvod-do-socialni-prace-s-migranty.html>
- Ellwood, R. S., & Alles, G. D. (2007). *The Encyclopedia of World Religions, Revised Edition*. Infobase Publishing.
- Encyclopedia Britannica. (2022, 6. červen). *Philosophy & Religion: Religion*. <https://www.britannica.com/science/sidh>
- Gale, C., & Davidson, O. (2007). Generalised Anxiety Disorder. *The British Medical Journal*, 334(7593), 579–581. <https://doi.org/10.1136/bmj.39133.559282.BE>
- Guthrie, S. E. (1996). Religion: What Is It?. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 35(4), 412–419. <https://doi.org/10.2307/1386417>
- Hamilton, M. (1959). The Assessment of Anxiety States by Rating. *British Journal of Medical Psychology*, 32, 50–55. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1959.tb00467.x>
- Hayes, N. (2007). *Základy sociální psychologie* (I. Štěpaníková, překl.). Portál. (Originál byl publikován v roce 1993 s názvem *Principles of Social Psychology*)

- Hedberg, A. G. (1972). Review of State-Trait Anxiety Inventory. *Professional Psychology*, 3(4), 389–390. <https://doi.org/10.1037/h0020743>
- Heller, D. (2014). *Sociální a pedagogická psychologie*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. https://uprps.pedf.cuni.cz/UPRPS-353-version1-socialni_a_pedagogicka_psychol.pdf
- Hnilica, K. (2010). *Stereotypy, pojmy, diskriminace: (pojmy, měření, teorie)*. Karolinum.
- Hoppe, L. J., Ipser, J., Gorman, J. M., & Stein, D. J. (2012). Panic Disorder. *Handbook of Clinical Neurology*, 106(3), 363–374. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-52002-9.00020-6>
- Hora, L. (2020, 21. září). *Náboženství*. Sociologická encyklopedie. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1bo%C5%BEEnstv%C3%AD>
- Chiang, F. F. T., van Esch, E., Birtch, T. A., & Shaffer, M. A. (2017). Repatriation: What Do We Know and Where Do We Go From Here. *The International Journal of Human Resource Management*, 29(1), 188–226. <https://doi.org/10.1080/09585192.2017.1380065>
- International Organization for Migration. (n.d.). *About: About Us*. Dostupné 7. července 2022 z <https://czechia.iom.int/about>
- Janků, K. (2006). Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem. *Sociální studia. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity*, 3(1), 13–27. https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5518/4616
- Kamarádová, D., Praško, J., Látalová, K., Panáčková, L., Švancara, J., Ocisková, M., Grambal, A., Sigmundová, Z., Jelenová, D., Kováčsová, A., Cakirpaloglu, S., Kasalová, P., Bareš, V., & Vrbová, K. (2016). Validizace české verze Beckova inventáře úzkosti. *Česká a Slovenská psychiatrie*, 112(4), 153–158. <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=1092>
- Katon, W. J. (2006). Panic Disorder. *The New England Journal of Medicine*, 354(22), 2360–2367. <https://doi.org/10.1056/nejmcp052466>
- Knight, R. G., Waal-Manning, H. J., & Spears, G. F. (1983). Some Norms and Reliability Data for the State-Trait Anxiety Inventory and the Zung Self-Rating Depression Scale. *British Journal of Clinical Psychology*, 22(4), 245–249. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1983.tb00610.x>
- Kubeš, J. (2005, 8. květen). *Islám - sunnité a šiité*. *Studijní materiál*. Masarykova Univerzita. https://is.muni.cz/el/1423/jaro2005/MVE413/um/islam_sunite_siite.pdf
- Larson, D. R. (2017). Christianity. In S. Sorajjakool, M. F. Carr, & E. J. Burse (Eds.), *World Religions for Healthcare Professionals* (pp. 199–217). Routledge.
- Matoušek, O. (2008). *Slovník sociální práce: 2., přepracované vydání*. Portál.

- Mezinárodní klasifikace nemocí (2022, 1. leden). *10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí*.
<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F40-F48>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2021). *Čtvrtletní zpráva o migraci za IV. čtvrtletí 2021*.
<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-4-ctvrtleti-2021.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2022). *Čtvrtletní zpráva o migraci za I. čtvrtletí 2022*.
<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-i-ctvrtleti-2022.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). *Migrace: Terminologický slovník*. Dostupné 5. července 2022 z <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). *Často kladené dotazy: Azylové řízení*. Dostupné 6. července 2022 z <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-casto-kladene-dotazy-casto-kladene-dotazy.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (n.d.). *Odbory: Odbor azylové a migrační politiky*. Dostupné 7. července 2022 z <https://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>
- Moshe, Z., & Matthews, G. (2011). *Anxiety 101*. Springer Publishing.
https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=sKMBMud9PSEC&oi=fnd&pg=PR4&dq=anxiety&ots=SDGDUaDeD-&sig=AgQunggxEavomzGmB3XCX-dExpI&redir_esc=y#v=onepage&q=anxiety&f=false
- Nešporová, O. (2005). Rodina a rodičovství v křesťanství a islámu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 6(1), 3–7. <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2005/01/02.pdf>
- Organizace pro pomoc uprchlíkům. (n.d.). *Kdo jsme*. Dostupné 7. července 2022 z <https://www.opu.cz/cs/kdo-jsme/>
- Oskamp, S., & Schultz, P. W. (2014). *Attitudes and opinions*. Psychology Press.
<https://psyc604.stasson.org/Oskamp.pdf>
- Papoušek, D. (2017, 11. prosinec). *Monoteismus*. Sociologická encyklopedie.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Monoteismus>
- Papoušek, D. (2017, 11. prosinec). *Polyteismus*. Sociologická encyklopedie.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Polyteismus>
- Poradna pro integraci. (2017). *O nás*. <https://p-p-i.cz/o-nas/>
- Potměšil, J. (2012). *Šaría - úvod do islámského práva*. Grada. <https://books.google.cz/books?id=lrhgAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
- Praško, J. (2005). *Úzkostné poruchy: klasifikace, diagnostika a léčba*. Portál.

- Praško, J., & Prašková, H. (2008). *Obsedantně-kompulzivní porucha a jak ji zvládat*. Galén.
- Praško, J., Diveky, T., Grambal, A., Kamarádová, D., Sigmundová, Z., & Šilhán, P. (2012). Agorafobie a její léčba. *Medicína pro praxi*, 9(3), 113–118. <https://www.medicinapropraxi.cz/pdfs/med/2012/03/05.pdf>
- Praško, J., Vyskočilová, J., & Prašková, J. (2012). *Úzkost a obavy: jak je překonat*. Portál.
- Rabušic, L., & Burjanek, A. (2003). *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace? Výzkumný ústav práce a sociálních věcí*. <https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/imigr.pdf>
- Ramajzlová, Z., Miklušáková, M., Kostohryz, P., & Buryánek, J. (2002). Uprchlíci a migranti. In J. Buryánek (Ed.), *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy* (s. 233–286). Člověk v tísni. <https://www.clovekvtisni.cz/interkulturni-vzdelavani-1045pub>
- Refugees Operational Data Portal. (n.d.). *Ukraine Refugee Situation*. United Nations High Commissioner for Refugees. Dostupné 10. července 2022 z <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Roy-Byrne, P. P., Craske, M. G., & Stein, M. B. (2006). Panic Disorder. *The Lancet*, 368(9540), 1023–1032. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)69418-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(06)69418-X)
- Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků*. (1993). <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/41091/1/2>
- Sdružení občanů zabývajících se emigranty. (n.d.). *O nás*. Dostupné 7. července 2022 z http://www.soze.cz/?page_id=2
- Showraki, M., Showraki, T., & Brown, K. (2020). Generalized Anxiety Disorder: Revisited. *Psychiatric Quarterly*, 91(3), 905–914. <https://doi.org/10.1007/s11126-020-09747-0>
- Sociologický ústav akademie věd České republiky. (n.d.). *O ústavu*. Dostupné 7. července 2022 z <https://www.soc.cas.cz/o-ustavu>
- Spielberger, C. D., Gonzalez-Reigosa, F., Martinez-Urrutia, A., Natalicio, L. F., & Natalicio, D. S. (1971). Development of the Spanish Edition of the State-Trait Anxiety Inventory. *Interamerican Journal of Psychology*, 5(3 & 4), 145–158. <https://doi.org/10.30849/rip/ijp.v5i3%20&%204.620>
- Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. (2017). *Co děláme: Provoz zařízení*. <https://www.suz.cz/co-delame/provoz-zarizeni/>

- Steer, R. A., Kumar, G., Ranieri, W. F., & Beck, A. T. (1995). Use of the Beck Anxiety Inventory With Adolescent Psychiatric Outpatients. *Psychological reports*, 76(2), 459–465. <https://doi.org/10.2466/pr0.1995.76.2.459>
- Stopková, P. (2017). Nové trendy v léčbě obsedantně kompulzivní poruchy. *Psychiatrie pro praxi*, 18(3), 114–119. <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2017/03/04.pdf>
- Studentské křesťanské hnutí Olomouc. (2012, 17. prosinec). *Katolík nebo protestant?* <http://www.skh-olomouc.cz/clanky/149-katolik-nebo-protestant>
- Šturma, P. (2006). Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In P. Šturma & V. Honusková (Eds.), *Teorie a praxe azylu a uprchlictví* (s. 24-43). Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.
- Thompson, E. (2015). Hamilton Rating Scale for Anxiety (HAM-A). *Occupational Medicine*, 65(7), 601. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.964.6326&rep=rep1&type=pdf>
- Tyrer, P., & Baldwin, D. (2006). Generalised Anxiety Disorder. *The Lancet*, 368(9553), 2156–2166. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(06\)69865-6](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(06)69865-6)
- Uherek, Z. (2004). *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*. Etnologický ústav Akademie věd České republiky.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2016, 5. září). „Uprchlíci“ a „migranti“. <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2018, 12. prosinec). *O nás: Hlavní operace UNHCR*. <https://www.unhcr.org/cz/75-czkde-pusobimehlavni-operace-unhcr-html.html>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2019, 19. leden). *O nás: Řízení a struktura UNHCR*. <https://www.unhcr.org/cz/159-czo-nasrizeni-a-organizace-html.html>
- Vira.cz. (2013, 8. srpen). *Církev římskokatolická a církev pravoslavná - jaký je mezi nimi rozdíl?* <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/cirkev-rimskokatolicka-a-cirkev-pravoslavna-jaky-je-mezi-nimi-rozdil>
- Vláda České republiky. (n.d.). *Pracovní a poradní orgány: Rada vlády pro národnostní menšiny*. Dostupné 7. července 2022 z <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>
- Výrost, J. (2008). Postoje, jejich utváření a změna. In J. Výrost, & I. Slaměník (Eds.), *Sociální psychologie: 2., přepracované a rozšířené vydání* (s. 127–145). Grada.

Wickramasinghe, A. A. I. N., & Wimalaratana, W. (2016). International Migration and Migration Theories. *Social Affairs Journal*, 1(5), 13–32. https://www.researchgate.net/publication/312211237_INTERNATIONAL_MIGRATION_AND_MIGRATION_THEORIE

World Health Organization. (2022, únor). *International Classification of Diseases 11th Revision (ICD-11)*. <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>

Zákon č. 326/1999 Sb., zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. (1999). https://www.aspi.cz/products/lawText/1/48225/1/2/zakon-c-326-1999-sb-o-pobytu-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-a-o-zmene-nekterych-zakonu#c_292

PŘÍLOHY

Příloha 1: Tištěná verze dotazníku

Dotazník

Dobrý den. Jmenuji se Eva Brtková a studuji na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku, jehož součástí je i Beckův inventář úzkosti. Dotazník bude sloužit jako podklad pro moji diplomovou práci zaměřenou na problematiku uprchlictví. Ujišťuji Vás, že Vaše odpovědi budou zpracovány zcela anonymně a že údaje, které mi poskytnete, nepředám žádné třetí osobě ani je nikdy nezveřejním způsobem, který by umožňoval Vaši identifikaci. Veškeré informace budou použity pouze pro účely práce.

Děkuji za ochotu.

1. Pohlaví:
 - a) muž
 - b) žena
 - c) jiné

2. Studijní obor:
 - a) humanitní
 - b) technický

3. Jak vnímáte obecně migraci?
 - a) pozitivně
 - b) spíše pozitivně
 - c) nevím
 - d) spíše negativně
 - e) negativně

4. Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Např. politické, náboženské, válečné...
 - a) ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) ne

5. Je podle Vás rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?
- a) ano
 - b) nevím
 - c) ne
6. Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) ne
7. Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) ne
8. Myslíte si, že mezi uprchlíky nejčastěji patří ženy a děti?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) ne
9. Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) ne
10. Myslíte si, že je možné úplné začlenění uprchlíků do naší společnosti?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne
 - e) ne
11. Myslíte si, že pro úspěšné zařazení uprchlíků do společnosti, je důležité jejich přizpůsobení se zákonům a kultuře dané země?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) nevím
 - d) spíše ne

e) ne

12. Přicházíte často do styku s uprchlíky?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

13. Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?

- a) pozitivněji
- b) spíše pozitivněji
- c) stejně
- d) spíše negativněji
- e) negativněji

14. Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny budou přínosem pro českou společnost?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

15. Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny pomohou s nedostatkem pracovních sil v České republice?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

16. Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

17. Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

Beckův inventář úzkosti

Instrukce pro vyplnění:

Přečtěte si pozorně každou položku seznamu. Označte křížkem vedle každého příznaku, do jaké míry Vás příznaky obtěžovaly během minulého týdne včetně dneška.

Zaznamenejte, prosím, odpověď na každou z dvaceti jedna položek.	<i>vůbec</i>	<i>mírně</i> moc mě to nerušilo	<i>středně</i> bylo to nepříjemné, ale dalo se to vydržet	<i>vážně</i> stěží jsem to vydržel(a)
1. Mrtvění nebo mravenčení				
2. Pocit horka				
3. Vratkost nohou				
4. Neschopnost odpočinku				
5. Strach z nejhorší události				
6. Závrať nebo pocit na omdlení				
7. Bušení srdce, zrychlený tep				
8. Neklid				
9. Zděšení				
10. Nervozita				
11. Pocit dušnosti				
12. Chvění rukou				
13. Třes				
14. Strach ze ztráty kontroly				
15. Namáhavé dýchání				
16. Strach ze smrti				
17. Panika				
18. Trávicí potíže nebo bolesti břicha				
19. Pocit na omdlení				
20. Zarudnutí v obličeji				
21. Pocení				

Problematika uprchlictví

Dobrý den. Jmenuji se Eva Brtková a studuji na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku, jehož součástí je i Beckův inventář úzkosti. Dotazník bude sloužit jako podklad pro moji diplomovou práci zaměřenou na problematiku uprchlictví. Ujišťuji Vás, že Vaše odpovědi budou zpracovány zcela anonymně a že údaje, které mi poskytnete, nezpřístupním žádné třetí osobě ani je nikdy nezveřejním způsobem, který by umožňoval Vaši identifikaci. Veškeré informace budou použity pouze pro účely práce.

Děkuji za ochotu.

1 Pohlaví:

muž žena jiné

2 Studijní obor:

humanitní technický

3 Jak vnímáte obecně migraci?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

pozitivně spíše pozitivně nevím spíše negativně negativně

4 Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Např. politické, náboženské, válečné...

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

ano spíše ano nevím spíše ne ne

5 Je podle Vás rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

ano nevím ne

6 Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

ano spíše ano nevím spíše ne ne

7 Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

8 Myslíte si, že mezi uprchlíky nejčastěji patří ženy a děti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

9 Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

10 Myslíte si, že je možné úplné začlenění uprchlíků do naší společnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

11 Myslíte si, že pro úspěšné zařazení uprchlíků do společnosti, je důležité jejich přizpůsobení se zákonům a kultuře dané země?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

12 Přicházíte často do styku s uprchlíky?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

13 Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- pozitivněji spíše pozitivněji stejně spíše negativněji negativněji

14 Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny budou přínosem pro českou společnost?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

15 Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny pomohou s nedostatkem pracovních sil v České republice?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

16 Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

17 Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ano spíše ano nevím spíše ne ne

18 Beckův inventář úzkosti Instrukce pro vyplnění: Přečtete si pozorně každou položku seznamu. Označte, do jaké míry Vás příznaky obtěžovaly během minulého týdne včetně dneška.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď v každém řádku

	vůbec	mírně (moc mě to nerušilo)	středně (bylo to nepříjemné, ale dalo se to vydržet)	vážně (stěží jsem to vydržel/a)
1. Mrtvění nebo mravenčení	☐	☐	☐	☐
2. Pocit horka	☐	☐	☐	☐
3. Vratkost nohou	☐	☐	☐	☐
4. Neschopnost odpočinku	☐	☐	☐	☐
5. Strach z nejhorší události	☐	☐	☐	☐

6. Závrať nebo pocit na omdlení	☐	☐	☐	☐
7. Bušení srdce, zrychlený tep	☐	☐	☐	☐
8. Neklid	☐	☐	☐	☐
9. Zděšení	☐	☐	☐	☐
10. Nervozita	☐	☐	☐	☐
11. Pocit dušnosti	☐	☐	☐	☐
12. Chvění rukou	☐	☐	☐	☐
13. Třes	☐	☐	☐	☐
14. Strach ze ztráty kontroly	☐	☐	☐	☐
15. Namáhavé dýchání	☐	☐	☐	☐
16. Strach ze smrti	☐	☐	☐	☐
17. Panika	☐	☐	☐	☐
18. Trávicí potíže nebo bolesti břicha	☐	☐	☐	☐
19. Pocit na omdlení	☐	☐	☐	☐
20. Zarudnutí v obličeji	☐	☐	☐	☐
21. Pocení	☐	☐	☐	☐

Pozn. Otázky č. 1–17 jsou v PC verzi zobrazeny pod sebou, stejně jako v tištěné verzi.

Příloha 3: Shapiro-Wilkův test normality

	Otázka	Valid	Mean	Std. Deviation	Shapiro-Wilk	P-value of Shapiro-Wilk	Min.	Max.
č. 3	Jak vnímáte obecně migraci?	253	3.601	0.948	0.841	< .001	1.000	5.000
č. 4	Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Politické, náboženské	253	1.992	1.012	0.802	< .001	1.000	5.000
č. 5	Je podle Vás, rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?	253	1.249	0.628	0.424	< .001	1.000	3.000
č. 6	Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?	253	3.166	1.097	0.891	< .001	1.000	5.000
č. 7	Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?	253	3.723	0.997	0.852	< .001	1.000	5.000
č. 8	Myslíte si, že mezi uprchlíky nejčastěji patří ženy a děti?	253	2.715	1.259	0.892	< .001	1.000	5.000
č. 9	Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?	253	3.925	1.140	0.826	< .001	1.000	5.000
č. 10	Myslíte si, že je možné úplné začlenění uprchlíků do naší společnosti?	253	3.415	1.097	0.882	< .001	1.000	5.000
č. 11	Myslíte si, že pro úspěšné zařazení uprchlíků do společnosti je důležité jejich přizpůsobení se zákonům a kultuře dané země?	253	1.486	0.857	0.581	< .001	1.000	5.000
č. 12	Přicházíte často do styku s uprchlíky?	253	3.597	1.213	0.842	< .001	1.000	5.000
č. 13	Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?	253	2.458	0.902	0.873	< .001	1.000	5.000
č. 14	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny budou přínosem pro českou společnost?	253	3.071	1.128	0.915	< .001	1.000	5.000
č. 15	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny pomohou s nedostatkem pracovních sil v České republice?	253	2.565	1.102	0.865	< .001	1.000	5.000
č. 16	Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?	253	2.304	1.053	0.813	< .001	1.000	5.000
č. 17	Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?	253	2.917	1.410	0.888	< .001	1.000	5.000

Příloha 4: Leveneův test shodnosti rozptylů

	Otázka	F	df	p
č. 3	Jak vnímáte obecně migraci?	1.712	1	0.192
č. 4	Myslíte si, že ekonomické důvody migrace jsou častější než jiné důvody? Politické, náboženské	0.899	1	0.344
č. 5	Je podle Vás, rozdíl mezi migrantem a uprchlíkem?	2.767	1	0.097
č. 6	Mohou uprchlíci pomoci naší ekonomice?	0.107	1	0.744
č. 7	Myslíte si, že úroveň vzdělání uprchlíků je srovnatelná s úrovní vzdělání českých občanů?	8.987	1	0.003
č. 8	Myslíte si, že mezi uprchlíky nejčastěji patří ženy a děti?	0.986	1	0.322
č. 9	Souhlasíte s kvótami Evropské unie a přerozdělováním uprchlíků?	5.946	1	0.015
č. 10	Myslíte si, že je možné úplné začlenění uprchlíků do naší společnosti?	6.558	1	0.011
č. 11	Myslíte si, že pro úspěšné zařazení uprchlíků do společnosti je důležité jejich přizpůsobení se zákonům a kultuře dané země?	1.043	1	0.308
č. 12	Přicházíte často do styku s uprchlíky?	3.053	1	0.082
č. 13	Jak vnímáte uprchlíky z válkou postižené Ukrajiny oproti uprchlíkům z jiných států?	0.011	1	0.916
č. 14	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny budou přínosem pro českou společnost?	1.101	1	0.295
č. 15	Myslíte si, že uprchlíci z Ukrajiny pomohou s nedostatkem pracovních sil v České republice?	0.030	1	0.862
č. 16	Myslíte si, že začlenění uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti bude snazší, než začlenění uprchlíků z jiných zemí?	5.964	1	0.015
č.17	Souhlasili byste s přerozdělováním uprchlíků z Ukrajiny mezi členské státy Evropské unie?	1.159	1	0.283

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Eva Brtková

Studijní program: Psychologie

Název práce: Postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2022

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 1 155

Ostatní text: 116 529

Celkový počet znaků: 117 684

Počet pramenů a literatury: 82

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF: Postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX: Postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Eva Brtková

Obor studia: psychologie

Název práce: Postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví

Vedoucí práce: doc. PhDr. Alena Hricová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 77

Počet stránek příloh: 10

Počet titulů v seznamu literatury: 82

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření

(respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

			x	
--	--	--	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny

(citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

(jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		x		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice

(samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

			x	
--	--	--	---	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce

(publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Proč myslíte, že na VŠ v jiných městech by vyšly výsledky jinak?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Pozitivně hodnotím nápad zpracovat dané téma. Vlivů a souvislostí postojů s dalšími faktory je celá řada, toto je poměrně originální. Studentka bohužel konzultovala práci těsně před odevzdáním a nestihla tak řadu připomínek zpracovat. Teoretická část práce obsahuje některé nadbytečné kapitoly, resp. kapitoly, které nejsou odůvodněné (celá kapitola náboženství x absence dalších podstatných faktorů). Stejně tak nepovažuji za nutné uvádět takto podrobně organizace na poli práce s uprchlíky, či podrobně rozepisovat dělení úzkostí. Práce obsahuje především mnoho definic, ale autorka spíše měla popsat do hloubky studované téma v souvislosti. Vztah úzkosti a postojů v práci popsáno vůbec není. Problematické jsou také některé názvy kapitol, celkově práce s jazykem je slabší, stejně jako práce s literaturou. Některé zdroje do práce tohoto typu vůbec nepatří. Pozitivnější budu při hodnocení praktické části. Zde je v pořádku metodika a i zpracování výsledků. Velikost souboru a jeho výběr rovněž pozitivně hodnotím. Dalším problémem je kapitola diskuse. Zde absentuje diskuse výsledků s literaturou. Limit nepřesného označení oborů není limit, ale chyba, která mohla ovlivnit výsledky.

Doporučení do soutěže o nejlepší diplomovou práci:	nedoporučuji*
Celkově získané body do soutěže:	26,225
Doporučení k obhajobě:	doporučuji
Navrhovaná klasifikace:	dobře
Datum, podpis:	1.8.2022

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Eva Brtková

Obor studia: Psychologie

Název práce: Postoje studentů vysokých škol k problematice uprchlictví

Oponent* práce: doc. PhDr. Martin Strouhal, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 77

Počet stránek příloh: 10

Počet titulů v seznamu literatury: 82

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření

		x		
--	--	---	--	--

(respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

Práce s odbornou literaturou a prameny

	x			
--	---	--	--	--

(citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

Formální zpracování

		x		
--	--	---	--	--

(jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

--	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice

x				
---	--	--	--	--

(samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

--	--	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce

			x	
--	--	--	---	--

(publikace, referáty, apod.)

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Interpretujte výsledky Vašeho výzkumu a přibližte, proč jste se rozhodla zkoumat zvláště studenty humanitních a technických oborů.
2. Jak si vysvětlujete získané výsledky?
3. Spatřujete nějaké problémy v použité metodologii, které mohly ovlivnit výsledky šetření?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Předložená práce je příspěvkem k významnému tématu uprchlictví, konkrétně problematice postojů české veřejnosti k tomuto fenoménu na domácí půdě. Autorka se zaměřila na skupinu vysokoškolských studentů, tedy na postoje té části společnosti, která by vzhledem k vyššímu vzdělání měla být v této věci jakýmsi "vzorem" adekvátního pochopení uprchlického problému.

V teoretické části autorka vykládá pojmy nezbytné nejen pro vypracování nějakého výzkumného záměru, ale též pro obecné pochopení studované problematiky. S oporou o adekvátní literaturu seznamuje s vybranými modely postojů a předsudků, s různými typy migrace a uprchlictví a s programy a organizacemi podpory uprchlíků a migrantů. Tato část působí jako by otevřená "zprostředka" - textu by prospělo, kdyby výkladu toho, co jsou postoje, předcházelo obecnější uvedení do problematiky osobnostního ustrojení. Stejně i struktura teoretické části by možná zasloužila hlubší promyšlení co do následnosti jednotlivých kapitol a subkapitol (zejména kapitola o náboženství jako potenciálně rizikovém faktoru při začleňování uprchlíků do nové společnosti). Tato kapitola obsahuje též řadu nepřesností věcných (např. "protestantská církev" /s. 43/ neexistuje, což sice autorka dále upřesňuje, ale opět s historickými chybami - první protestantské církve nevznikly v 15. století, nejen protestanté považují za nejvyšší autoritu Boží Slovo, resp. Boha, a také zmínka o obsahu Nového Zákona je poněkud prvoplánová). Zmíněný výklad podstaty a smyslu náboženství dle Guthrieho je také diskutabilní a celá kapitola tak vyznívá, jako by náboženství nebylo nic jiného než antropomorfní "berlička". Vzhledem k tomu, že se však jedná v kontextu práce o zcela okrajovou záležitost, nepřikládám tomu velkou váhu, jen upozorňuji. Teoretickou část uzavírá pohled na ČR z hlediska uprchlictví a migrace.

Praktická část se již zabývá zkoumáním postojů VŠ studentů humanitních a technických oborů k inkr. problematice. Autorka provedla komparaci výsledků studentů z obou typů oborů pomocí dotazníkového šetření, kdy navíc zjišťovala, zda a nakolik má u studentů vliv na jejich postoje k uprchlíkům míra úzkosti. K této části nemám zásadní připomínky, snad jen k poněkud "ošizenému" Závěru, kde by určitě bylo dobré celé téma shrnout, formulovat nějaké obecnější závěry či hlubší reflexi provedeného výzkumu a celé problematiky.

V textu se občas vyskytnou drobné jazykové nesrovnalosti jako např. "tří dimenzionální model" (s. 12), někde najdeme stylistické lapsy ("Jelikož se jedná o komparaci dat, tak studenti humanitních i technických oborů vysokých škol, dostali stejně strukturované dotazníky." s. 51), ale jinak je text celkem pečlivě zkontrolován. Práce splňuje nároky běžně kladené na diplomové práce a doporučuji ji k obhajobě s návrhem hodnocení velmi dobře.

Doporučení do soutěže o nejlepší diplomovou práci:

doporučuji/nedoporučuji*

Celkově získané body do soutěže:

24,65

Doporučení k obhajobě:

doporučuji*

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 27. 8. 2022

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a